

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociologie a andragogiky

**KULTURA VYBRANÝCH
ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ**

Bakalářská práce

Vypracovala: Lucie Kalčáková

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Martina Cichá, Ph. D.

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. Mgr. Martiny Ciché, Ph. D., a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, ze kterých jsem čerpala.

V Olomouci 26. 3. 2013

.....

Lucie Kalčáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především všem svým respondentům za jejich ochotu a vstřícnost při výzkumném šetření. Mé poděkování patří také vedoucí bakalářské práce Doc. Mgr. Martině Ciché, Ph. D.

Anotace

Tato práce pojednává o kultuře dvou mužských řeholních řádů. Těmito řády jsou mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů a mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova. Hlavním cílem práce je poznat a analyzovat způsob života ve vybraných mužských řeholních řádech.

V teoretické části práce jsou vymezeny základní pojmy kultura, řehole, zasvěcený život a řeholní řád. Dále se teoretická část zaměřuje na každý z vybraných řádů. Je popsán charakter řádů, spiritualita, na které řády stojí a osobnosti zakladatelů. Dále je pozornost zaměřena na vznik a vývoj řádů a řehole, kterými se řády řídí.

Empirická část je založena na realizaci vlastního kvalitativního výzkumu. Výzkum je realizován v designu zakotvené teorie. Sběr dat je uskutečněn pomocí polostrukturovaných interview. Výzkum se snaží odpovědět na otázku, jak vypadá v současné době život v mužských řeholních řádech Menších bratrů kapucínů a Tovaryšstva Ježíšova a zda se způsob života u těchto dvou řádů od sebe nějak odlišuje.

Klíčová slova

Kultura, zasvěcený život, řeholní řád, řeholník, Tovaryšstvo Ježíšovo, Menší bratři kapucíni

Annotation

This thesis is concerned with the culture of two male monastic orders. These orders are male monastic Order of Capuchin Friars Minor and male monastic order of the Society of Jesus. The main objective is to recognize and analyze the way of life in selected male monastic orders.

In the theoretical part of thesis there are defined the basic concepts of culture, monastic rule, consecrated life and monastic order. Furthermore, the theoretical part is focused on each of the selected orders. It describes the characters of orders, spirituality on which are orders based and the figures of the founders. Attention is focused on the creation and the development of the orders and the rules which orders follow.

The empirical part is based on my own qualitative research. The research is realized in the design of grounded theory. Data collection is carried out using semistructured interviews. The research tries to answer the question how living in male monastic orders of Capuchin Friars Minor and of the Society of Jesus currently looks like and whether this way of life differ for these two orders from each other somehow.

Key words

Culture, consecrated life, monastic order, friar, Society of Jesus, Capuchin Friars Minor

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Vymezení základních pojmů.....	8
1.1 Kultura.....	8
1.2 Řehole.....	9
1.3 Zasnovený život, řeholní řád.....	10
2 Mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů.....	14
2.1 Charakter mužského řádu Menších bratrů kapucínů.....	14
2.2 František z Assisi.....	16
2.3 Vznik řádu Menších bratrů kapucínů.....	17
2.4 Kapucíni v Českých zemích.....	18
2.5 Řehole sv. Františka.....	19
2.6 Františkánská spiritualita.....	20
3 Mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova.....	21
3.1 Charakter mužského řádu Tovaryšstva Ježíšova.....	21
3.2 Ignác z Loyoly a vznik řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova.....	22
3.3 Jezuité v Českých zemích.....	24
3.4 Řehole sv. Ignáce.....	25
3.5 Ignaciánská spiritualita.....	26
EMPIRICKÁ ČÁST.....	28
4 Cíl výzkumu.....	28
5 Metodologie.....	29
5.1 Kvalitativní výzkum.....	29
5.2 Metoda zakotvené teorie.....	30
5.3 Výběr vzorku.....	33
5.4 Technika sběru dat.....	33
5.6 Organizace výzkumného šetření.....	34
5.7 Analýza dat.....	35
6 Výstupy z výzkumu.....	36
6.1 Každodennost.....	36
6.2 Postoj k životu.....	39
6.3 Vztahy.....	43
6.4 Komparační analýza.....	53
Závěr.....	56
Seznam použitých zdrojů.....	58

Úvod

Na poli antropologie náboženství se vědci a výzkumníci zabývají především náboženstvími cizokrajnými a nám vzdálenými. Když se mluví o náboženství ve spojení s Českou republikou, rozebírá se většinou ateismus. Avšak nesmíme zapomenout, že Česká republika jako evropský stát stojí na základech převážně křesťanských. Proto jsem se rozhodla pokusit se proniknout do současné kultury českých katolických řeholních řádů.

Nejprve bych ráda specifikovala předmět mého zkoumání. Přesto, že název mé práce zní kultura vybraných řádů, budu se zaměřovat výhradně na mužské řeholní řády. Konkrétně jsem si zvolila mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů a mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova.

Cílem mé práce je poznat a analyzovat způsob života ve vybraných mužských řeholních řádech, tedy kulturu mužského řeholního řádu Menších bratrů kapucínů a mužského řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova.

Tato bakalářská práce má dvě části, teoretickou a empirickou. Nejprve ze všeho definuji základní pojmy. Jedná se především o problematický pojem kultura. Vymezím zde v jakém smyslu budu pojem kultura v rámci této práce chápat a užívat. Dále rozeberu pojmy řehole, zasvěcený život a řeholní řád. V této teoretické části se dále budu zabývat jednotlivými řeholní řády, nejprve řádem Menších bratrů kapucínů, posléze řádem Tovaryšstva Ježíšova. Budu se snažit popsat a analyzovat jejich charakter a spiritualitu. Rozeberu vznik řádů, jejich příchod do Českých zemí a osobnosti zakladatelů. Také popíšu řehole, kterými se řídí.

V empirické části se pomocí realizace kvalitativního výzkumu pokusím proniknout do současného života řeholníků. Podívám se na to, jak řeholní bratři v obou řádech žijí. Nakonec oba řády a jejich kulturu podrobím komparační analýze.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Kultura

S přihlédnutím ke struktuře práce nejprve definuji pojem kultura, neboť se jedná o stěžejní pojem, se kterým budu v této práci nadále pracovat. Toto označení vzniklo z latinského slova *colo*, což znamená vzdělávat, obdělávat, pěstovat.¹ Tento pojem však nemá jednoznačný výklad. Proto považuji za důležité hned na začátku vymežit v jakém smyslu ho v rámci této práce budu chápat a používat. Definováním pojmu kultura se zabývalo mnoho desítek badatelů z nejrůznějších oborů, avšak k jednotné a obecně platné definici autoři nedospěli. Sociologický slovník definuje kulturu následovně: *Jedna z centrálních kategorií společenských věd, ve svém nejširším pojetí vyjadřující specifický způsob organizace, realizace a rozvoje činností, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní práce.*²

Přesto, že je kultura mezioborovým pojmem a odborníci v jeho vymežování nedospěli ke konsenzu, můžeme obecně říci, že kultura je jakýmsi abstraktním pojmem, který slouží k tomu, aby lidé mohli popsat a pochopit podrobnosti jednotlivců v rámci skupiny a rozdílnost mezi skupinami. Kultura je něco, co je pro každou skupinu více či méně specifické. Kultura zahrnuje hodnoty, názory, postoje, normy a kulturní vzory, které determinují způsoby myšlení, cítění a chování. Také sem patří materiální i nemateriální produkty. Celý tento kulturní obsah je předáván z generace na generaci prostřednictvím učení.³

Jelikož se jedná o práci kulturně antropologickou, zajímá nás především antropologický pohled na kulturu. Avšak ani v rámci antropologie není pohled na tento pojem jednotný.

Kultura představuje jeden z nejzásadnějších a zároveň také nejkontroverznějších konceptů moderní antropologie. V historii antropologie v podstatě nikdy neexistoval naprostý konsensus ohledně toho, co se pod označením kultura – či přesněji kultury –

¹ MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. Svazek I. A-O. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 547

² tamtéž, s. 547

³ LUKÁŠOVÁ, Růžena. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. s. 17-18

*přesně skrývá. I přesto se zdá, že většina současných antropologů rozumí tomuto slovu podobně ve smyslu určitých souborů sdílených, sociálně získaných a předávaných vzorců jednání a přesvědčení, zahrnujících taktéž různé myšlenkové entity jako hodnoty, přesvědčení, ideje, vědění, kategorizační schémata apod.*⁴

Protože definice kultury by vystačila na celou samostatnou práci, což není mým cílem, nebudu zde jednotlivé přístupy ke kultuře více rozebírat. Jelikož řeholní řád lze chápat jako určitou organizaci, zvolila jsem pro tuto práci definici, která je typická pro organizační kulturu:

*Kultura je konstruktem existujícím v každém jednotlivci v podobě jeho názorů, hodnot, postojů a vzorců chování, které si jedinec osvojil jako součást určitých sociálních celků a které více či méně sdílí s jinými členy těchto celků. Každý jedinec je jak tvůrcem, tak produktem kultury. I když kultura existuje pouze prostřednictvím jednotlivců, je na druhé straně sociálním jevem, který má nadindividuální povahu. Je – řečeno zjednodušeně – nahromaděnou zkušeností určitého sociálního celku. Přesvědčení, hodnoty, normy a způsoby chování, které členové skupiny předávají dalším členům skupiny, jsou těmi přesvědčeními, hodnotami, normami a způsoby chování, které se ukázaly jako funkční pro přežití skupiny. Jsou to odpovědi na ohrožení skupiny, které skupině opakovaně umožnily zachovat svou existenci. Jedná se přitom jak o odpovědi, které jsou pro vnějšího pozorovatele méně viditelné či zcela skryté (hodnoty, postoje atd.)*⁵

Pojem kultura tedy v práci budu užívat ve smyslu této definice.

1.2 Řehole

Pojem řehole pochází z latinského *regula*, což můžeme přeložit jako čára nebo pravítko. Jedná se vlastně o souhrn předpisů, které upravují řeholní život. Ve většině případů bývá řehole vytvořena samotným zakladatelem řádu.⁶

⁴HREŠANOVÁ, Ema. *Kultury dvou porodnic: etnografická studie*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2008. s. 15-16

⁵LUKÁŠOVÁ, Růžena. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. s. 19

⁶HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 315

Každý řád se řídí jednak řeholí, od čehož je odvozen i pojem řeholní řád a jednak svými vlastními Konstitucemi⁷ (*statua*). Pod pojmem řehole se rozumí pravidla, kterými se určité společenství řídí.⁸ V rámci římskokatolické církve existuje pět hlavních řeholí, a to: Sv. Basilia, sv. Benedikta, sv. Augustina, sv. Františka z Assisi a sv. Ignáce z Loyoly. Statua obsahují například povinný způsob odívání řeholníků, který má být výrazem jejich nitra.

Každý člen řádu musí složit slavný slib (*vota sollemnia*). Slib se odvíjí od příslušnosti k určitému řádu a jeho poslání. Většinou se jedná o sliby poslušnosti, čistoty a chudoby.⁹

1.3 Zasněžený život, řeholní řád

*Řeholní instituty zasněženého života jsou společenství, jejichž členové se zavazují k zachování evangelijních rad čistoty, chudoby a poslušnosti složením veřejných řeholních slibů a vedou společný život.*¹⁰ Tyto instituty se rozlišují podle způsobu života a dané řehole. Na znamení změny způsobu života se řeholníci odívají do hábitu. Způsob, jakým instituty realizují evangelijní rady není jednotný. Každý institut si vymezuje tento způsob shodně se svou povahou, cílem a charakterem.¹¹

Řeholní řády patří do podskupiny řeholních institutů zasněženého života. Zasněžený život je chápán jako specifický způsob následování Krista a jako cesta ke svatosti. Jeho organizovaná forma vytváří v katolické církvi odlišující stav.

Zasněžený život se vymezuje v řeholním právu podle stanovených teologických a kanonických¹² prvků. Mezi teologické prvky patří plné odevzdání se Bohu za účelem

⁷Konstituce - základní předpisy pro uspořádání života jednotlivých řeholních společenství. Jedná se o papežský dokument.

⁸HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 315

⁹JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 17

¹⁰HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 311

¹¹ZUBERT, Bronisław W. *Řeholní právo.: Instituty zasněženého života a společnosti apoštolského života*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 21

¹² Kanonický - shodný s pravidlem.

oslavy Boha a vzdávání mu bohopocty, důkladnější následování Krista pod působením Ducha svatého, profese evangelijních rad,¹³ touha po dosažení dokonalé lásky ve službě Božímu království, zvláštní spojení s církví a jeho tajemství skrze lásku a znamení ohlašující v církvi nebeskou oslavu. Pod kanonické prvky spadá stálost, kanonické zřízení kompetentní církevní autoritou, svobodná volba této formy života, zachovávání evangelijních rad na základě slibů nebo jiných závazků a dodržování předpisů, které jsou vlastní danému institutu.¹⁴

Řeholní instituty můžeme rozdělit na dvě základní skupiny, a to na ženské řeholní instituce a mužské řeholní instituce. Ty se dále dělí na řády, kongregace a společnosti. Také se můžeme setkat s rozdělením na první, druhý a třetí řád. Toto označení u většiny řádů znamená následující: první řád – řád mužský, druhý řád – řád ženský a třetí řád – sdružení laiků.¹⁵

Nyní se podívejme na základní rozdělení řeholních institucí v českých zemích podle římskokatolického ritu.

I. Řeholní instituce mužské

A. Mužské řády

- *rytířské řády*
- *křížovníci*
- *řeholní kanovníci*
- *mnišské řády*
- *žebravé řády*
- *řeholní klerikové*

B. Mužské kongregace

C. Mužské řeholní společnosti

II. Řeholní instituce ženské

A. Ženské řády

B. Ženské kongregace

C. Společnosti

¹³ Profese evangelijních rad - církví schválený akt, kterým věřící učiní slib zachovávat tři evangelijní rady.

¹⁴ZUBERT, Bronisław W. *Řeholní právo.: Instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života*. 1. vyd. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 16-17

¹⁵ Laik - duchovní, který není ani klerik ani mnich.

D. Ústavy¹⁶

Výše zmíněné rozdělení je však pouze orientační, druhy a formy řeholního života se dají rozlišit také podle několika dalších kritérií. Podívejme se nyní na ta nejdůležitější. Podle obecného kritéria instituty rozdělujeme na řeholní instituty a instituty světské (sekulární).

Dalším kritériem je způsob následování Krista. Rozlišujeme instituty následující Krista modlícího, do kterých patří především instituty kontemplativní,¹⁷ dále instituty následující Krista hlásajícího Boží království. Zde patří všechny instituty apoštolsky činné. Další skupinu tvoří instituty následující Krista, který poukazuje lidem dobro. Zde můžeme zařadit instituty, které se účastní pastoračního poslání církve skrze díla milosrdenství. Posledním typem jsou instituty následující Krista, stýkajícího se s lidmi ve světě. Jsou to především instituty světské.

Přesto, že ze své povahy není stav zasvěceného života ani klerický,¹⁸ ani laický, rozlišujeme od sebe fakticky podle kritéria svěcení instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života.

Podle kritéria potvrzení se rozlišují instituty práva papežského, které byly zřízeny apoštolským stolcem¹⁹ a instituty práva diecézního, jestliže byly zřízeny diecézním biskupem.²⁰

Já se ve své práci budu zabývat dvěma konkrétními mužskými řády, a to řeholním řádem Menších bratří kapucínů a řeholním řádem Tovaryšstva Ježíšova. V obou případech se jedná o řeholní řády katolické církve, které mají jakožto instituty zasvěceného života společný cíl následování Krista. Tovaryšstvo Ježíšovo se podle výše zmíněného rozdělení řadí k řeholním klerikům, zatímco řád Menších bratří kapucínů patří do skupiny žebravých řádů. *Řády řeholních kleriků vznikly na začátku novověku. Povinnost chórové modlitby omezují, aby se o to více věnovaly své činnosti. Zatímco*

¹⁶ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 16

¹⁷Kontemplace - činnost, prostřednictvím které člověk dochází jednoduchým úkonem k poznání duchovní skutečnosti.

¹⁸ Klerik - člověk, který obdržel jeden ze tří stupňů kněžského svěcení.

¹⁹Apoštolský stolec - nejvyšší řídicí orgán, v jehož čele stojí římský velekněz.

²⁰ ZUBERT, Bronisław W. *Řeholní právo.: Instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 22-24

mendikantské (žebravé) řády jsou kontemplativně-činné řády misijního poslání, zejména ve městech.²¹

Ještě bych ráda zdůraznila, že mnich a řeholní bratr není jedno a totéž. Mnich je člověk, který se rozhodl žít zasvěceným životem v odloučení mimo společnost, zatímco řeholní bratr žije v rámci společnosti. V případě mé práce se zabývám řeholními bratry.

²¹ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 311

2 Mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů

2.1 Charakter mužského řádu Menších bratrů kapucínů

Řád Menších bratrů kapucínů je společenství bratří, které se řídí řeholí sv. Františka z Assisi. Tento katolický řeholní řád se snaží zachovávat evangelium životem v poslušnosti, bez vlastnictví a v čistotě. Kromě Františkovy řehole se také řídí Závěti sv. Františka.²²

Kapucínský řád se podobně jako ostatní františkánské řády nezaměřuje na určitý druh apoštolátu²³ nebo činnosti. Podle vzoru sv. Františka mají řeholníci naplňovat ideál apoštolského života podle evangelia, což obnáší hlavně živou misijní činnost mezi křesťany i nekřesťany.²⁴ Jejich heslo zní *Pax et bonum* (Pokoj a dobro). Kapucíni vždy přísně dbali na chudobu, velký důraz také přikládají modlitbě, zejména kontemplativní. Zabývají se kázáním, zpovídáním a duchovní správou u lidí vyřazených z normální společnosti, například v nemocnicích a věznicích. Rovněž udělují *exercicie*²⁵ v rámci duchovní obnovy.²⁶

Kapucíni dokázali spojit činný apoštolský život s kontemplativním způsobem života. Přinesli rovnoprávné postavení kněží a laiků, kteří všichni mohli být voleni do úřadů. Jako zajímavost můžeme uvést zásluhu bratra Marka z Aviina, který se zasloužil o objev a rozšíření dnes oblíbené přípravy kávy cappuccino.

Členové řádu sami sebe chápou jako bratrské společenství, které je otevřené ke službě celému světu.²⁷ Protože mají všichni stejné povolání, jsou si rovni a

²² *Spiritualita*. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z:

<http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/26-spiritualita>

²³ Apoštolát – pokračování díla apoštolů a učedníků, kterým Ježíš svěřil poslání ohlašovat evangelium všemu stvoření. V praxi je možné nazvat apoštolátem každé pozitivní působení na druhé.

²⁴ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 74

²⁵ *Exercicie* – duchovní cvičení, jejichž účelem je dojít prostřednictvím ztišení a modliteb k prohloubení duchovního života.

²⁶ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 58

²⁷ BUBEN, Milan. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*. III. Díl/ I. Svazek. Žebravé řády. 1. vyd. Praha: Libri, 2006.s. 359-452

nazývají se bratry. Spojují síly k lepšímu vývoji a osvobození celé osoby a k pokroku celého lidstva. Snaží se, aby jejich bratrský život byl vzorem společenského života i pro ostatní lidi. Navzájem se přijímají a milují. Chtějí být jeden druhému příkladem ctnosti a přemáhají své vášně a zlé náklonnosti.²⁸

Co se týká organizační struktury, kapucínský řád má centrální vedení. Řád vede generální ministr, který má sídlo v Římě. Dále se řád rozčleňuje na provincie, víceprovincie, komisariáty, kustodie a misijní oblasti, které podléhají generálnímu ministru nebo provinčnímu představenému. Provincie řídí ministr provinciál. Ke každé provincii patří určitý počet domů. Tyto domy má na starosti představený domu (kvardián).²⁹ Členové řádu se rozdělují na kněze (kleriky) a laické bratry. Nejvyšším orgánem řádu je generální kapitula, která se svolává jednou za šest let a volí generálního ministra řádu. Ministru provinciálovi pomáhá s vykonáváním úřadu čtyřčlenná rada. Za hospodaření provincie zodpovídá provinciální ekonom. Novici spadají pod vedení novicmistra, který je zastupován vícenovicmistrem. Zařízení na výchovu řádové mládeže se nazývá juniorát.³⁰ Postulant je označení pro člověka, který žije ve formačním společenství a připravuje se na noviciát.³¹ Noviciát zde trvá jeden rok, načež bratr skládá nejprve dočasné sliby na tři roky. Poté přicházejí na řadu sliby věčné.³² Existují zde i zvláštní funkce jako představený Serafinské školy³³, který zodpovídá za výchovu řádového dorostu nebo funkce správce Lorety.³⁴

²⁸ *Spiritualita*. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z:

<http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/26-spiritualita>

²⁹ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 72

³⁰ BUBEN, Milan. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*. III. Díl/ I. Svazek. Žebravé řády. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 362

³¹ Noviciát - období, které slouží k tomu, aby začínající řeholník novic poznal základní principy života podle evangelijních rad a duchovnosti vlastního institutu a začal podle nich žít.

³² HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 74-75

³³ Serafinské školy - organizace pro vzdělávání chudé mládeže.

³⁴ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 58

2.2 František z Assisi

Pro pochopení kultury a života řeholníků je podle mne nezbytné nejprve se zmínit o světcích, díky kterým vůbec došlo k založení řádů. Jedná se o Františka z Assisi, v případě kapucínského řádu, a o Ignáce z Loyoly, v případě jezuitského řádu. Život, myšlenky a poselství těchto světců daly vzniknout dvěma tradicím – františkánské a iganciánské.

Podívejme se nejprve na Františka z Assisi, který zanechal světu poselství, které v současnosti následuje hned několik řádů. Popsáním Františkova života a jeho smýšlení můžeme nahlédnout do podstaty františkánské tradice a jejího významu.

František se narodil roku 1182 v Assisi. Jeho otec byl zámožný soukeník, matka byla šlechtického původu. Františkova matka byla velmi zbožná žena, pocházející z francouzské Provence. Chlapec dostal při křtu jméno Jan, avšak jeho otec ho nazýval Francouzkem a Franciscem. Z toho poté vzniklo jméno František, které mu již zůstalo. Ve svém mládí František netrpěl žádnou nouzí a užíval si života. I přes své bohatství se však nikdy nezdráhal dávat almužnu chudým, a i když neměl někdy peníze, daroval třeba alespoň klobouk či opasek.³⁵

Byl také vůdcem assiské zlaté mládeže a bojoval ve válce mezi Assisi a Perugií. Po porážce v bitvě u Collestrady byl František spolu s ostatními uvězněn. Po propuštění při rekonvalescenci z nemoci, kterou trpěl ve vězení, František začal více přemýšlet o smyslu života. V noci se mu začal zjevovat Kristus. František si to nejprve mylně vykládal, že je Bohem nabádán, aby bojoval ve válce. Usiloval tedy o to, stát se rytířem. Brzy však pochopil, že je předurčen k boji duchovnímu. Rozhodl se pro život v chudobě a v lásce ke Kristu.

František se zcela zřekl svého majetku a začal se věnovat obnově zchátralých kostelů i duchovního života v okolí Assisi. Mezi Františkem a jeho otcem vznikl konflikt, jelikož otec Františkovo chování nedokázal pochopit. František se vydal na cestu poutního kazatele a všude, kam přišel, hlásal pokoj, dobro a smíření. Po cestě se k němu přidali další bratři a František pochopil, že nemá žít sám, nýbrž ve společenství. Když bylo bratrů 12, rozhodli se, že podniknou cestu do Říma, aby jim papež schválil Františkovu řeholi. Jednalo se o soupis pravidel společenství, založených především na

³⁵KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2006. s. 1

evangelijních citátech. Papež Inocenc III. roku 1210 tuto řeholi ústně schválil.³⁶ Později, roku 1223, došlo k úpravě znění řehole.

V roce 1224 na hoře La Verna měl František další vidění, tentokrát v podobě ukřižovaného serafa (anděl), při kterém byl poznamenán stigmaty, která mu zůstala až do smrti. František spolu s ostatními bratry se také několikrát vydal na misie.³⁷

František zemřel roku 1226 po vážné nemoci. Umíral téměř slepý v obklopení bratrů. Papež jej prohlásil za svatého již v roce 1228. Tento světec byl také ustanoven patronem Itálie a ekologie.³⁸

Díky Františkovi z Assisi vznikli nejen kapucíni, ale také františkáni a minorité. Všechny tyto tři řády patří do františkánské rodiny. Františkův ideál inspiroval také jeho dlouholetou přítelkyni Kláru z Assisi k založení ženské větve, a to řádu klarisek.

2.3 Vznik řádu Menších bratrů kapucínů

Přesto, že se nejedná o historickou práci, myslím, že je důležité alespoň stručně popsat vznik řádu. Především se zaměřím na to, proč, za jakých okolností a s jakým cílem a posláním byly oba řády založeny. Také se budu zabývat příchodem řádů do Českých zemí a jejich dalším vývojem.

Řád Menších bratrů kapucínů vznikl jako odnož františkánského řádu v Itálii. Jeho založení se datuje do roku 1525. Jako samostatný řád byl však ustanoven papežem až roku 1619. Původně se jednalo o reformní hnutí, které si kladlo za cíl obnovu původní přisnosti františkánského řádu. Jejich snahou bylo přiblížit se ve změněných životních podmínkách nově prvotnímu ideálu evangelijního života, tak jak jej hlásal sv. František.³⁹ V té době byl františkánský svět rozkolísán spory o chudobu a různá

³⁶ *Životopis sv. Františka z Assisi*. Institut františkánských studií [online]. 2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.frantiskanstvi.cz/zivotopis.htm>

³⁷ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 140-141

³⁸ *Životopis sv. Františka z Assisi*. Institut františkánských studií [online]. 2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.frantiskanstvi.cz/zivotopis.htm>

³⁹ MATĚJKA, Miroslav. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. s. 104-106

reformní hnutí prosazovala své představy o pravé spiritualitě.⁴⁰ Oficiální označení kapucíni, odvozené od kapucí na hábitu, vzniklo roku 1528.⁴¹

Se vznikem kapucínského řádu jsou spojována jména P. Matouš z Bascia, P. Rafael z Fossombrone a Ludvík z Fossombrone. *Družina kolem nich se nejdříve nazývala Bratři menší poustevníci.*⁴² Bratr Matouš z Bascia byl od svých 20 let františkánským řeholníkem. Po jisté době však zjistil, že ho tento uvolněný františkánský způsob života neuspokojuje. Rozhodl se tedy, že na znamení nesouhlasu změni šat a začne chodit bos. Toto jeho chování však probudilo nevoli ostatních bratrů a představených a Matouš byl nucen z kláštera utéct. Odešel k papeži, který mu udělil svolení vést jeho nově vybraný způsob života a zachovávat doslovně řeholi sv. Františka bez jakýchkoliv úlev. Krátce nato se k Matoušovi připojili bratři Ludvík a Rafael z Fossombrone, čímž vzniklo samostatné kapucínské hnutí. Tato nová větev se rychle rozšiřovala a v roce 1619 byli kapucíni povýšeni na řád s vlastním generálním ministrem.⁴³

Nyní se jedná o nejmladší a třetí nejrozšířenější větev řehole sv. Františka.⁴⁴

2.4 Kapucíni v Českých zemích

Do českých zemí se kapucíni dostali roku 1599 pod vedením sv. Vavřince z Brindisi a roku 1600 začali s výstavbou kláštera a kostela v Praze na Hradčanech. Tento první český kapucínský klášter byl zasvěcen Panně Marii Andělské.⁴⁵ Roku 1673 vznikla samostatná českomoravská provincie.⁴⁶

⁴⁰SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. s. 32

⁴¹HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 71

⁴²tamtéž, s. 71

⁴³MATĚJKA, Miroslav. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. s. 10

⁴⁴JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 58-59

⁴⁵MATĚJKA, Miroslav. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. s. 17

⁴⁶CARGNONI, Costanzo, ed. *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 326

Jelikož jsem pro výzkum zvolila řeholníky z olomouckých klášterů ráda bych trochu rozvedla historii řádů v Olomouci. Kapucínský klášter v Olomouci byl založen roku 1614. Klášter, který můžeme dnes v Olomouci nalézt, je však již třetí v pořadí. První klášter z roku 1614 byl zničen roku 1619 protestanty. V roce 1623 se klášter obnovil. Roku 1642 byl klášter znovu rozbořen, tentokrát Švédy. O dva roky později byli navíc kapucíni nuceni odejít. Dnešní klášter se začal stavět až roku 1661, kostel byl zasvěcen Zvěstování Páně. Roku 1894 vznikla v Olomouci první serafínská škola na našem území. Bylo zde založeno i samostatné teologické řádové studium. Po druhé světové válce byl klášter zabrán k vojenským účelům. Poté zde fungovalo výpočetní středisko Českých drah. Studenti se do kláštera vrátili až roku 1991. V roce 1998 už zde žili i 4 kněží a 1 bratr laik. Vznikl zde nejdříve postulát⁴⁷ a později juniorát.⁴⁸

V současné době u nás kapucíni působí mimo Olomouc ještě v Praze, v Sušici a v Brně.

2.5 Řehole sv. Františka

Kapucíni se ve svém životě řídí řeholí sv. Františka. Jedná se o soubor pravidel, které vytvořil sv. František, jeho spolubratři a papežské kurie (kancelář). Tato Řehole obsahuje 12 kapitol. *Nepředpisuje pouze vnější formu jednání, ale i vnitřní postoje bratří, a tak zůstává pro bratry čistým pramenem inspirujícím jejich duchovní život.*⁴⁹

První kapitola nabádá bratry, aby zachovávali svaté evangelium životem v poslušnosti, bez vlastnictví a v čistotě. Druhá kapitola promlouvá o těch, kteří chtějí život řeholníka přijmout, a o tom, jakým způsobem má probíhat jejich přijetí. Také se zde mluví o předeepsaném oděvu a o tom, aby bratři nezáviděli ostatním, nýbrž byli kritičtí sami k sobě. V další kapitole se dozvídáme, jak se správně modlit a jak držet půst. Rovněž se v této kapitole radí, aby bratři byli pokojní, skromní, laskaví a zdvořilí. Také se jim zakazuje jezdit na koni, pokud je k tomu nenuť zdravotní důvody. Čtvrtá kapitola přísně zakazuje přijímání peněz i majetku. Následující kapitola varuje před zahálkou, jakožto nepřítelkyní duše. Podle šesté kapitoly si bratři nemají nic přivlastňovat, mají se k sobě navzájem chovat jako k rodině a v případě nemoci o sebe

⁴⁷ Postulát - období zkoušky, které má za cíl posoudit vhodnost uchazeče k řeholnímu životu. Stejným slovem se označuje i budova, ve které postulanti v tomto období pobývají.

⁴⁸ MATĚJKA, Miroslav. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. s. 104-106

⁴⁹ *Řehole*. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/27-rehole>

pečovat. V sedmé kapitole se popisuje, jak nakládat s bratry, kteří zhřeší. V další kapitole se pojednává o volbě generálního ministra a o svatodušní kapitule. Devátá kapitola se zabývá kazateli a kázáním. V kapitole č. 10 se rozepisuje téma, jak se k sobě mají chovat bratři a ministři. Podřízení mají poslouchat výše postavené, kteří je na oplátku mají napomínat a napravovat. Rovněž se mají všichni vyvarovat namyšlenosti, závisti a lakomství. Další přísný zákaz je obsažen v kapitole jedenácté. Bratři nesmí mít podezřelé vztahy či schůzky se ženami a mají zákaz vstupu do klášterů mnišek, kromě těch, kterým je vydáno zvláštní povolení. Také se nemohou stávat kmotry. V poslední kapitole se píše o podmínkách, za kterých se bratři mohou vydat mezi Saracény⁵⁰ a jiné nevěřící.⁵¹

2.6 Františkánská spiritualita

Františkánskou spiritualitu a tradici lze jedním slovem označit jako kristocentrickou. *Františkova víra a svatost se zcela zaměřovaly na Krista.*⁵² Ústředními tématy františkánské spirituality jsou vtělení, život v chudobě, malomocní, poustevny, kříž a stvoření. Nejdůležitějším tématem františkánské spirituality je vtělení Boha. Dalším důležitým prvkem je chudoba, neboli život bez chtivého braní. Skrze malomocné se sv. František naučil vnímat lidské utrpení. Poustevny už od vzniku řádu vytvářejí místo k rekolerci a kontemplaci. Kříž ztělesňuje hlubokou lásku k druhým, ale také utrpení, smrt a oslavení života. Františkánská spiritualita přijímá stvoření, přírodu a svět jako skutečnost, kde se zjevuje Bůh.⁵³

Kapucíni vyznávají a žijí kontemplativně-apoštolský život. Což znamená, že ve svém životě úzce propojují nazíravou modlitbu a činnost. Bratři mají naplňovat své evangelní povolání, napodobovat Ježíše kontemplativně-apoštolským životem a vytrvale se věnovat modlitbě a službě slova. Dále mají chválit Boha, rozjímat o jeho slovech a probouzet v lidech lásku k Bohu. Apoštolský život chápou jako následování Ducha Páně.⁵⁴

⁵⁰ Saracéni - středověké označení pro muslimy, Turky a Araby.

⁵¹ *Řehole*. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/27-rehole>

⁵² SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. s. 30

⁵³ tamtéž, s. 33-34

⁵⁴ *Spiritualita*. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/26-spiritualita>

3 Mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova

3.1 Charakter mužského řádu Tovaryšstva Ježíšova

Řád Tovaryšstva Ježíšova má apoštolské zaměření. Programem řádu je služba bližním, které je podřízeno vše ostatní.⁵⁵Tovaryšstvo Ježíšovo se už od svého počátku zabývalo především výukou ve školách všeho typu. Jezuité jsou také činní jako misionáři, dávají exercicie, konají kázání a vypomáhají v duchovní správě nebo vedou vlastní fary.

Kontemplativní a apoštolský prvek tvoří v jezuitské spiritualitě spjité nádoby. Apoštolský život pro jezuity obnáší cestování a častou změnu místa. Kontemplativní činnost znamená naplnění jednotou s Bohem, skutečně duchovní činnost a službu naplněnou láskou. Pro jezuity je také velmi důležité cvičení se ve snadnosti nacházení Boha ve všech věcech i činnostech.⁵⁶

Jezuitský apoštolát je založen na zevrubném poznání těch, jichž se dotýká. V řádu Tovaryšstva je důraz kladen na osobní zbožnost, k jejímuž posilování slouží každoroční osmidenní duchovní cvičení. Není zde zaveden chórový způsob společné modlitby, aby se řeholníci mohli věnovat více ostatním věcem. U Tovaryšstva Ježíšova trvá příprava ke vstupu do řádu velmi dlouho. Přijetí do řádu je podmíněno úplnou disponibilitou, tedy použitelností kdykoliv, kdekoliv a jakkoliv.⁵⁷

V období protireformace činnost jezuitů velmi poznamenala tvář evropské barokní kultury, a to jak v literatuře, tak ve výtvarném umění i hudbě. Význačnou roli hrálo především jezuitské divadlo, které bylo provozováno na veřejných místech i v seminářích.⁵⁸

Organizační struktura byla vybudována Ignácem z Loyoly na základě poslušnosti a demokratických prvků. Jezuité mohou žít buď v domech řízených představenými, anebo sami s tím, že jsou začleněni do nějaké komunity. Principem jezuitského řádu je totiž mobilita a pohyblivost. Jezuité tedy nejsou organizováni podle

⁵⁵MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 14

⁵⁶*Kdo jsme*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/spiritualita.php>

⁵⁷JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 77

⁵⁸tamtéž, s. 77-78

domů (klášterů), nýbrž podle provincií, které jsou řízeny provinciálem. Více provincií pak tvoří asistenci, která má svého zástupce v Říme. Tomuto zástupci se říká regionální asistent. Všeobecnou zákonodárnou mocí disponuje generální kongregace. Domy, ve kterých jezuité žijí, jsou pojmenovány podle jejich funkcí. Například koleje jsou velké vzdělávací domy pro řeholní dorost. Dále to jsou školy a internáty, které jsou vedeny jezuitou, nebo exerciční domy. Představený koleje se nazývá rektor. Menší domy jsou residence, v jejichž čele stojí superior. Nejvyšším představeným jezuitů je generál, který je volen doživotně. Jeho sídlo je v Římě.⁵⁹

Členství v řádu začíná vstupem do noviciátu. Noviciát trvá dva roky, poté se jezuité rozcházejí. Existují tři možnosti, kudy jejich cesty pokračují: scholastici, patres a fratres. Scholastici jsou studenti, a to nejen ti, kteří přímo studují, ale také všichni ti, co ještě nesložili poslední sliby a jsou stále v období formace. Patres, volně překládáno jako otcové, jsou ti, kteří před ukončením teologie přijali svátost kněžství. Třetí a nejdůležitější skupinu tvoří fratres, tedy bratři. Jsou to jezuité, kteří poznali, že je volá Bůh k řeholnímu životu v laickém stavu, bez kněžského povolání. Jezuita, který složí čtvrtý slib je označován jako profes. Ten, který slib nesložil, se nazývá koadjutor.⁶⁰

61

3.2 Ignác z Loyoly a vznik řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova

Stejně jako u kapucínů, tak i u jezuitů je pro pochopení řádu klíčová postava světce, který se stal pro řád jakýmsi vzorem. V případě Tovaryšstva Ježíšova je tento světec rovněž zakladatelem řádu. Proto jsem zde také spojila kapitolu o sv. Ignáci o vzniku řádu.

Vznik Tovaryšstva Ježíšova, nazývaného také jezuité, se datuje do doby, kdy církve na přelomu středověku a novověku zažívala krizi. Jezuité měli tehdy pomoci katolické reformě, pozvednout křesťanský život a mravy. Zakladatelem jezuitského řádu, jak vyplývá z předchozího odstavce, je sv. Ignác z Loyoly.

Ignác se narodil roku 1491 na hradě Loyola ve Španělsku. Byl pojmenován po jednom opatovi Iñigo. Až za studií v Paříži si toto jméno změnil na Ignác. Jeho otec

⁵⁹ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 85

⁶⁰ Koadjutor - pomocník, označení pro kněze či bratra.

⁶¹ MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 8-9

i matka pocházeli ze starého šlechtického baskického rodu. Byl nejmladším z jedenácti manželských dětí. Mimo to měl také několik nevlastních sourozenců. O svou matku přišel chlapec dříve, než mu bylo 7 let. Ignác po svých předcích zdědil nezkrotnou sílu vůle, čistotu a pevnost víry, ale také určitou těžkopádnost ve vyjadřování.⁶²

Otec chtěl mít z Ignáce kněze, avšak malý Ignác se chtěl úpěnlivě stát rytířem. Ve 14 Ignác přišel i o otce a byl poslán k příbuznému na královský dvůr. Tam měl získat vzdělání, rytířské mravy, vystupování a naučit se zacházet se zbraní. Později vstoupil do družiny jiného svého příbuzného, ve které se účastnil vojenských výprav proti Francouzům. Ve svém mládí nežil příliš spořádaným životem, oddával se hazardu a milostným avantýrám.⁶³

V jeho třiceti letech se velmi těžce poranil v bitvě. S touto událostí započala jeho proměna. Z poranění se zotavoval několik měsíců. Jelikož byl dlouhodobě upoután na lůžko, začal si krátit čas četbou knih. Do rukou se mu dostaly životopisy svatých a on zacítil touhu být jako oni. Když jedné noci nemohl kvůli bolesti spát, dostavilo se mu vidění Panny Marie s Ježíškem. Díky tomuto obrazu pocítil zhnusení sám nad sebou a svým životem akcentujícím smyslové požitky.⁶⁴

Ignác prošel velkým zlomem. Začal žít duchovním životem a z rytíře světského se stal rytíř Kristův. Věnoval se studiu, žil asketicky a také se rozhodl vykonat cestu do Jeruzaléma, aby pro Krista znovu získal Svatou zemi. Jeho plán však ztroskotal a tak se Ignác rozhodl stát knězem.⁶⁵

Roku 1534 složil v Paříži spolu s dalšími šesti muži slib chudoby, čistoty a naprosté oddanosti římskému papeži a založil řád. Roku 1540 je Tovaryšstvo Ježíšovo uznáno papežem jako oficiální řád. Ignác stál v čele jako generální představený.⁶⁶

⁶²RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. s. 12

⁶³KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. s. 9-12

⁶⁴LOYOLY, Ignác (z Loyoly). ZAJÍCOVÁ, Lenka, ed. *Poutník: vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. s.13

⁶⁵HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 83

⁶⁶ALTRICHTER, Michal, ed. *Jezuité v historickém přehledu*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. s. 10

V Římě pak s ostatními bratry vyučoval katechismus, kázal, ošetřoval nemocné a dával duchovní cvičení. Výrazem nového nábožensko-církevního pocitu se stal nový umělecký sloh baroko, který byl nazýván také jako jezuitský sloh.

Ignác nezaložil řád kvůli tomu, aby potíral protestantismus, přesto že se s ním názorově rozcházel. Šlo mu pouze o to sloužit Kristu v církvi, zabývat se vnitřní obnovou a prohlubováním křesťanského života. Přestože byl nějakou dobu vězněn inkvizicí, nikdy o instituční církvi nepochyboval. Dokázal totiž rozlišovat, co je božské a co je lidské. Jádrem jeho života a jeho řádu byla poslušnost církvi, která pro něj znamenala poslušnost Kristu.

Ignác je považován za velkého mystika, jeho heslem bylo *Omnia ad maiorem Dei gloriam* (Vše k větší Boží slávě). Toto heslo posléze převzal i řád Tovaryšstva Ježíšova. Svě myšlenky sepsal v díle *Duchovní cvičení* (exercicie). Snažil se lidi přivádět na pravou cestu a zachraňovat jejich duše láskou a poučováním.⁶⁷

Ignácovo umírání provázely velké bolesti, avšak až do poslední chvíle se věnoval duchovnímu rozjímání. 31.7. 1556 Ignác zesnul. Po jeho smrti byly schváleny řádové Konstituce, které Ignác sepsal po dobu 10 let.⁶⁸ Roku 1609 byl Ignác papežem svatořečen. Rovněž je považován za patrona vojáků, dětí a těhotných žen. Jeho společnost se stala nejpočetnější mužskou řeholí.⁶⁹

3.3 Jezuité v Českých zemích

Řád Tovaryšstva Ježíšova se velmi rychle šířil po celé Evropě. Díky své důslednosti se však brzy stal nepohodlným řadě mocných evropských vládců. Na jejich nátlak byl poté roku 1773 zrušen papežem Klementem XIV. Zachoval se pouze v Rusku a Prusku. Tato etapa se nazývá první Tovaryšstvo. K obnovení řádu došlo roku 1804 pro Neapolské království a 1814 pro celý svět. Od té doby se mluví o druhém Tovaryšstvu.⁷⁰

⁶⁷ *Světcí*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=12>

⁶⁸ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 77

⁶⁹ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. s. 46-47

⁷⁰ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 77

V roce 1556 přišli jezuité do Českých zemí. Povolal je Petr Kanisius. Řeholníci zde založili kolej v areálu bývalého dominikánského kláštera u sv. Klimenta na Starém Městě v Praze. Tyto první domy patřily ještě pod rakouskou provincii. V roce 1619 byl řád z Čech vypovězen. Čtyři roky nato, roku 1623, byla pak založena nová provincie česká, která existovala až do roku 1773, kdy je řád zrušen.⁷¹ K obnovení jezuitů v Čechách došlo roku 1853. Od roku 1928 do roku 1939 fungovala provincie československá. Poté se čeští jezuité museli, stejně jako ostatní řády u nás, potýkat s pronásledováním nacistů a později i komunistů. Roku 1950 byly násilně uzavřeny všechny mužské kláštery. V letech 1990 až 1997 docházelo k postupnému obnovování komunitního života.

V současné době můžeme u nás jezuitské domy najít v Olomouci a pak také na následujících místech: Brno, Praha, Český Těšín, Děčín, Hostýn, Kolín, Velehrad.⁷²

Do Olomouce se jezuité dostali roku 1556 a založili zde kolej. Získali minoritský klášter a kostel sv. Františka, který stával na místě dnešního kostela Panny Marie Sněžné. Činnost jezuitů byla v Olomouci vždy svázána s pedagogickou činností na teologické fakultě. Nyní řeholníci sídlí v rezidenci sv. Jana Ogilvie na ulici Křížkovského. Funguje zde také Centrum Aletti, které působí jako středisko pro mezináboženský dialog a je přidruženo k římskému centru Aletti a k Ústavu pro východní křesťanskou spiritualitu.⁷³

3.4 Řehole sv. Ignáce

Zasvěcený řeholní život Tovaryšstva Ježíšova stojí na řeholních slibech chudoby, čistoty a poslušnosti.

Slib chudoby znamená, že se jezuita zříká soukromého vlastnictví. Do řádu však nemusí nic přinášet, ani nepřichází o nic z jeho rodinného majetku. Řád žije především ze dvou zdrojů: z darů a z odměn za činnost svých členů. Apoštolát i udělování svátosti musí být bezplatné.

⁷¹ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 84

⁷² *Historie jezuitů v Olomouci*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/rezidence/?rezidence>

⁷³ tamtéž

Řeholní slib čistoty se odlišuje od kněžského závazku celibátu. Pro řeholníky znamená slib čistoty umět postavit dar sexuality a erotiky do plánu Božího s lidskou osobou.⁷⁴ V praxi to znamená absenci partnerského a sexuálního vztahu, aby byl člověk svobodnější pro duchovní službu a svou životní a duchovní energii mohl věnovat více lidem. Tento slib nemá odsunovat tělo do pozadí, ani nijak omezovat schopnost milovat, naopak mu chce nabídnout láskyplnou otevřenost. *Řeholní osoby, tedy i nekněží, tímto slibují čistotu i panictví prožívané celým bohatstvím své osoby. K daru povolání však patří milost nacházet smysl všeho stvořeného a dávat jen Milovanému to velké, co On dal nám.*⁷⁵

Slib poslušnosti se vztahuje k představenému. Představeným je v první řadě myšlen Ježíš Kristus, poté generál řádu a superior. Představenému přísluší povinnost starat se o jednotlivé osoby. Každý jezuita se již od noviciátu učí otevřenému hlubokému rozhovoru, ve kterém otevírá své svědomí svému představenému a ve kterém jde o společné hledání a nacházení Boží vůle. Poté se projeví poslušnost jezuitu v procesu přijetí destinace posláním skrze představeného. Poslušnost však nemá být dováděna do krajnosti, hranice jsou tam, kde by se jednalo o hřích.

K tradičním třem slibům se připojuje ještě čtvrtý slib papeži. Jezuité, kteří tento slib složí, se zavazují k poslušnosti vůči papeži. Tento slib jim přikazuje sloužit církvi v jejím univerzálním, misionářském poslání.⁷⁶

3.5 Ignaciánská spiritualita

Spiritualita Tovaryšstva Ježíšova je postavena na duchovních cvičeních sv. Ignáce z Loyoly. Jejich základem je poznání Boha i sebe.⁷⁷ Jedná se o jakýsi soupis pravidel, jak dávat duchovní cvičení jiným lidem. Tato duchovní cvičení se nazývají exercicie. Za svůj život prožívá každý jezuita tyto exercicie, trvající celý měsíc,

⁷⁴ MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 9-11

⁷⁵ KIECHLE, Stefan. *Jezuité*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. s. 51

⁷⁶ MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 9-11

⁷⁷ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. s. 77

minimálně dvakrát. Každý jezuita je má provádět v ústraní a mlčení, poprvé hned po vstupu do řádu a podruhé po ukončení studií.⁷⁸

Podle učení sv. Ignáce jsou exercicie určeny k tomu, aby se člověk zbavil všech neuspořádaných náklonností a po jejich odstranění hledal a našel Boží vůli v uspořádání vlastního života ke spáse duše.⁷⁹ Nejdůležitější je u nich osobní volba. Při konání exercicií je třeba být vážný a koncentrovaný na své nitro, také neztratit klid a vyrovnanost.⁸⁰ Tyto exercicie nejsou určeny pouze pro jezuity, nýbrž pro všechny křesťany, především pro ty, kteří se rozhodují o volbě svého životního povolání.

Hlavní formou modlitby je nacházení Boží přítomnosti ve všem, co řeholníci konají. Rovněž musí jezuité vykonávat každý rok duchovní obnovu, která trvá osm dnů.⁸¹ Je to jakási zkrácená forma exercicií.⁸²

Mezi hlavní aspekty ignaciánské spirituality patří apoštolská služba, život v komunitě, chudoba a poslušnost.⁸³

⁷⁸ MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 9

⁷⁹ *Kdo jsme*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/spiritualita.php>

⁸⁰ RAHNER, Karl. *Rozjímání podle Exercicií sv. Ignáce*. 1. vyd. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma 2001. s. 9-11

⁸¹ *Kdo jsme*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/spiritualita.php>

⁸² MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. s. 9

⁸³ LONSDALE, David. *Oči k vidění, uši k slyšení: úvod do ignaciánské spirituality*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. s. 172

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Cíl výzkumu

Cílem mé práce, jak už jsem na začátku zmínila, je poznat a analyzovat způsob života ve vybraných mužských řeholních řádech. Konkrétně se jedná o mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova a mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů. Základní výzkumnou otázku jsem si stanovila takto: Jak vypadá v současné době život v mužských řeholních řádech Tovaryšstva Ježíšova a Menších bratrů kapucínů?

Dílčí výzkumné otázky jsou následující: Odlišuje se nějak současný způsob života v mužském řeholním řádu Tovaryšstva Ježíšova od způsobu života v mužském řeholním řádu Menších bratrů kapucínů? Pokud ano, jakým způsobem a v jaké míře?

5 Metodologie

5. 1 Kvalitativní výzkum

Pro svůj výzkum jsem se rozhodla použít kvalitativní metodu. Někteří výzkumníci považují kvalitativní výzkum pouze za doplňkovou metodu. Podle mě má však spoustu výhod, které nám kvantitativní metoda nikdy nemůže poskytnout.

Kvalitativní výzkum je typ výzkumného šetření, který nepoužívá statistické či jiné kvantifikační metody. Jde mu především o porozumění lidem v sociálních situacích.⁸⁴

Kvalitativní metoda se používá buď k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho zatím mnoho nevíme, anebo k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o kterých už něco víme. Rovněž mohou posloužit k získání detailních informací, které se kvantitativními metodami nesnadno zachycují.⁸⁵ Kvalitativní přístup vychází z toho, jak jsou různé pojmy a vztahy chápány aktéry sociální reality. *Cílem výzkumníka je porozumět situaci, tak jak jí rozumějí sami aktéři.*⁸⁶ Aktéři jsou zkoumáni ve svém přirozeném prostředí.

U kvalitativního výzkumu se na rozdíl od kvantitativního dopředu neurčují žádné hypotézy ani základní proměnné. V tomto přístupu jde především o to, jít do hloubky, prozkoumat určitý jev a přinést o něm co největší množství informací. Kvalitativní přístup využívá induktivní metodu. Teprve poté, co nasbírá data, snaží se v nich najít určité pravidelnosti a stanovit určité závěry, ze kterých pak formuluje novou teorii či hypotézu. Takto vzniklé teorie a hypotézy však není možné zobecňovat. Vždy platí pouze pro konkrétní zkoumaný vzorek.⁸⁷

Podívejme se nyní na silné a slabé stránky kvalitativního přístupu. Pro kvantitativní přístup je typický omezený rozsah informací a velký vzorek respondentů. Naopak kvalitativní přístup vyžaduje mnoho informací o malém počtu jedinců. Kvalitativní výzkum se vyznačuje vysokou validitou, avšak nízkou reliabilitou.

⁸⁴ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 289

⁸⁵ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 11

⁸⁶ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 18

⁸⁷ tamtéž, s. 18-25

V kvalitativním výzkumu o redukci dat de facto rozhodují zkoumané osoby. Výzkumníkovou úlohou je pak nalézt významné struktury v množině všech proměnných, které respondent považuje za relevantní.⁸⁸ Při kvalitativním výzkumu hrozí větší nebezpečí, že výsledky budou ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi. Další nevýhodou je, že analýza dat i jejich sběr jsou časově náročné. Kvalitativní výzkum vyžaduje intenzivní kontakt s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců. Kvůli své nepružné struktuře se nesnadno replikuje. Výhodou kvalitativní metody je, že dobře reaguje na místní podmínky a situace. Zohledňuje působení kontextu i lokální situaci. Také hledá lokální příčinné souvislosti. Kvalitativní výzkum nám umožňuje zkoumat fenomén v přirozeném prostředí, studovat procesy a navrhnout teorie. Díky němu získáváme podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, událostí nebo fenoménu.

Plán výzkumu je pružný. Z daného základu se plán může rozvíjet, proměňovat a přizpůsobovat podle okolností a dosud získaných výsledků.⁸⁹ Kvalitativní výzkum totiž není lineární, nýbrž cirkulární. Jednotlivé fáze se překrývají, mohou probíhat paralelně, výzkumník se stále vrací zpátky a přemýšlí o možných modifikacích.⁹⁰

5. 2 Metoda zakotvené teorie

Jako design výzkumu jsem si vybrala zakotvenou teorii. Designem výzkumu mám na mysli rámcové uspořádání nebo také plán výzkumu.

Design výzkumu si volíme hned po stanovení výzkumného problému. Tedy nejprve přemýšlíme nad tím, co budeme zkoumat, poté jak to provedeme. Zakotvená teorie patří mezi nejpoužívanější a nejoblíbenější designy výzkumu.⁹¹

Zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.⁹²

⁸⁸ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 290

⁸⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 52

⁹⁰ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 51

⁹¹ tamtéž., s. 83

⁹² STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 14

Cílem je vytvoření teorie, která odpovídá zkoumané oblasti a vysvětluje ji. Základní čtyři kritéria, která musí zakotvená teorie splňovat jsou: shoda, srozumitelnost, obecnost a kontrola.⁹³

Dále je pro zakotvenou teorii charakteristické následující. Cílem výzkumu není popsat jednotlivé jevy, ale generovat novou teorii, která má být zakotvena v datech. Výzkumník musí přistupovat k získanému materiálu nepředpojatě a s otevřenou myslí. Zakotvená teorie se nesnaží o hustý popis, ale o konceptuální schéma, které postihuje vztahy mezi proměnnými. Nejprve se na základě dat identifikují relevantní proměnné, posléze se operacionalizují vztahy mezi nimi. Jako výsledek pak vzniká sada tvrzení o vztazích mezi proměnnými. Teorie, která takto vznikne, se zaměřuje především na sociální procesy, které formují lidskou interakci.

Ke splnění požadavků jako jsou validita, shoda mezi teorií a pozorovaným, zobecnitelnost, reprodukovatelnost, přesnost, kritičnost a ověřitelnost má zakotvená teorie vyvinutých několik procedur, které se používají jako nástroj při analýze dat. Především se jedná o konstantní komparaci. Datové úryvky se porovnávají mezi sebou, poté jsou komparovány s koncepty, které jim jsou nadřazeny. Také tyto nadřazené koncepty jsou neustále srovnávány jeden s druhým. Cílem je odhalení společné báze jednotlivých skupin jevů a rovněž toho, co je odlišuje od ostatních skupin.⁹⁴

Postup zakotvené teorie zahrnuje tyto fáze: *sběr dat směřující k nasycenosti kódů, kódování materiálu směřující k vytvoření základních kategorií – proměnných budoucí teorie, konstruování teorie jako sady tvrzení o vztazích mezi kategoriemi – proměnnými. Tato stádia se vzájemně překrývají a jedno se realizuje vždy s ohledem na druhé.*⁹⁵

Fáze sběru dat a jejich analýza nepředstavují dvě oddělené kategorie. Jde o neustálé přecházení z jedné etapy do druhé. Tento pohyb je ukončen tehdy, když jsou data teoreticky nasycena.

Výběr datového materiálu provádíme pomocí teoretického vzorkování. To spočívá v analyzování, nalézání mezer v datech a jejich zaplňování. Neustále tak

⁹³ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 14-15

⁹⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007.s. 86-87

⁹⁵ tamtéž, s. 87

dochází k doplňování dat až do chvíle, kdy nové případy zahrnuté do analýzy přestanou přinášet nové informace.⁹⁶

Jádrem zakotvené teorie je kódování. *Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.*⁹⁷ Kódovat začínáme v momentě, kdy máme nasbíráno určité množství dat. Provádíme komparaci mezi daty, vybíráme kódy a píšeme poznámky.⁹⁸ Teoretickým kódováním se snažíme identifikovat ústřední kategorie zkoumaného materiálu. Po celou dobu tohoto procesu si průběžně děláme poznámky jako podklad pro vznikající teorii.⁹⁹

Analýza v zakotvené teorii sestává ze tří hlavních typů kódování: otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Jednotlivé typy kódování nejsou nijak striktně odděleny, většinou se navzájem prolínají.¹⁰⁰

Otevřené kódování se provádí při prvním procházení daty. Cílem otevřeného kódování je tématické rozkrytí textu. Lokalizujeme témata v textu a přiřazujeme jim označení. Data sdružujeme do kategorií. Odhalujeme určitá témata, ze kterých vytváříme seznam. To nám pomáhá vidět témata v celku. Tato témata jsou na nízké úrovni abstrakce.

*V průběhu axiálního kódování výzkumník zvažuje příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak osy propojující jednotlivé kategorie. Hledá další koncepty a kategorie, které spolu souvisejí.*¹⁰¹ Zkoumáme, které kombinace znaků v kategorii jsou propojené s jinou kombinací znaků v jiné kategorii. Pro formulování vztahů lze použít různé kódovací třídy, které nám umožňují propojovat kategorie. Mohou to být například kauzální podmínky, kontext, intervenující podmínky, následky či strategie jednání. Využíváme také teoretický rámec, abychom věděli, které fenomény lze mezi sebou propojit. Při axiálním kódováním rovněž uvažujeme nad vztahy mezi koncepty a tématy. Také mohou vznikat nové otázky.

⁹⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 246

⁹⁷ Tamtéž, s. 246

⁹⁸ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 88

⁹⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 245

¹⁰⁰ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 40

¹⁰¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 248

Další fází je selektivní kódování. V momentě, kdy máme dobře vyvinuté kategorie a koncepty, začínáme integrovat výsledky. Základem pro selektivní kódování je kódování axiální. Tato fáze slouží k přezkoumávání kódů a dat a jejich selektivnímu zpracování. Hledají se případy, které ilustrují témata, provádějí se kontrasty a srovnávání. Cílem je identifikovat hlavní téma projektu. Do těchto hlavních kategorií jsou integrována ostatní témata a kategorie. Tato hlavní témata a kategorie se poté stanou ústředním bodem nově vzniklé teorie.¹⁰²

5. 3 Výběr vzorku

Mnou vybraný vzorek respondentů tvoří 3 členové mužského řádu Menších bratrů kapucínů a 2 členové mužského řádu Tovaryšstva Ježíšova. Celkem tedy 5 mužů. Výběr respondentů byl proveden na základě kritéria členství v řeholním řádu. Už od začátku jsem se chtěla věnovat mužským řeholním řádům. Avšak protože jsem měla obavy z toho, že jako žena budu mít problém se k řeholníkům dostat, v názvu práce jsem nechala prostor pro případné přesměrování na ženské řeholní řády.

Nakonec se mi, k mé radosti, povedlo proniknout k mužským řeholníkům. Jako předmět mého zkoumání jsem zvolila řád Tovaryšstva Ježíšova a řád Menších bratrů kapucínů. A to z toho důvodu, že ostatní mužské olomoucké řády se mi nepodařilo zkontaktovat nebo nebyly ochotny se do výzkumu zapojit.

Jelikož jako studentka trávím většinu času v Olomouci, rozhodla jsem se zaměřit na olomoucké mužské řeholní řády. Mohla jsem tak pravidelně docházet do jezuitského centra Aletti, především do knihovny, kde jsem našla většinu potřebné literatury. Také jsem mohla za řeholníky docházet jednotlivě a plně se přizpůsobit jejich dennímu časovému harmonogramu, který je vcelku striktně strukturován. Počet respondentů je takto malý, jelikož zvolené vybrané řeholní řády tvoří velmi malou skupinu.

5. 4 Technika sběru dat

Poté, co jsou stanoveny cíle, definovány výzkumné otázky, vytvořen koncept a zvolen design výzkumu, přichází na řadu výběr techniky sběru dat. Nejrozšířenější metodou v kvalitativním výzkumu je rozhovor. Já jsem při svém výzkumu používala

¹⁰²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 248-251

polostrukturované rozhovory. Jedná se o typ hloubkového rozhovoru, kdy interview vychází z předem stanovených okruhů a otázek. *Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou zkoumány členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny.*¹⁰³

5. 6 Organizace výzkumného šetření

Organizace výzkumného šetření probíhala následovně. Nejdříve jsem si vyhledala seznam mužských řeholních řádů v Olomouci. Poté jsem zjišťovala, zda mají tyto řády vlastní webové stránky, na kterých bych mohla nalézt kontakty. V případě řádů, které webové stránky měly, jsem pak kontaktovala představené, které jsem emailem požádala o setkání. Velká část zkontaktovaných na e-mail nereagovala. Dále jsem stejným způsobem zkontaktovala ostatní členy řádů. Po určité době, nejdéle do 2 týdnů mi přišla odpověď od řeholníků z řádu Tovaryšstva Ježíšova a Menších bratrů kapucínů. Posléze jsem se s členy obou řádů osobně setkala. Při setkání jsem jim představila sebe, strukturu svojí práce a její výzkumný záměr. Poté jsme se domluvili na termínu pro uskutečnění interview.

Rozhovory probíhaly od začátku února do poloviny března. Interview jsem vedla podle předem připravených témat a otázek. Respondentům jsem do odpovědi nezasahovala, pouze když jsem si potřebovala něco ujasnit nebo rozvést. Připravených otázek jsem se nedržela striktně. Pokud například odpověď padla již u předchozího tématu, znovu jsem se k ní nevracela. Také jsem do rozhovorů včleňovala nové otázky, které mě napadaly v průběhu interview. Pokud jsem rozpoznala, že dané téma je citlivé, nevyvíjela jsem žádný nátlak a snažila se otázku modifikovat přijatelnějším způsobem.

Jednotlivá interview trvala v rozmezí tři čtvrtě až dvě hodiny. Po celou dobu rozhovoru jsem si zapisovala na papír poznámky. Jednak z důvodu možného selhání techniky a také pro zachycení celkové situace, např. neverbální komunikace.

Rozhovory probíhaly po kontaktování v domovském prostředí respondentů, u jezuitů v jejich rezidenci a u kapucínů v klášteře. Po domluvě s respondenty jsem vedla jednotlivé rozhovory s každým bratrem zvlášť ve speciálních místnostech, tzv. hovornách, které slouží k přijímání návštěv.

¹⁰³ ŠVARÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 159

Všechny respondenty jsem seznámila s použitím jimi poskytnutých informací pro mou bakalářskou práci. Všichni také souhlasili s nahráváním rozhovoru na diktafon.

5. 7 Analýza dat

Všechna data, která jsem získala pomocí rozhovorů byla nejprve doslovně přepsána. Tato data byla následně podrobena analýze. Jelikož se v rozhovorech často objevovala slova, jejichž význam mi nebyl úplně jasný, pracovala jsem souběžně také s odbornou literaturou a vyhledávačem na internetu, kde jsem si dohledávala cizí slova, pojmy, významné osobnosti apod., které jsem neznala. Kromě toho jsem k analýze využila také své poznámky, které jsem si během rozhovorů zapisovala. Při analýze dat jsem používala výše zmíněný způsob trojího kódování (otevřené, axiální, selektivní), který je charakteristický pro metodu zakotvené teorie.

6 Výstupy z výzkumu

Cílem mého výzkumu je nalézt odpověď na otázku, jak v současné době řeholníci v mužských řeholních řádech Tovaryšstva Ježíšova a Menších bratrů kapucínů žijí. Analýzou dat se mi podařilo identifikovat tři hlavní témata. Jednak je to každodennost, dále je to postoj k životu a v neposlední řadě vztahy. Pomocí těchto kategorií jsem se snažila zodpovědět na základní výzkumnou otázku. Je však nutné mít na zřeteli, že jednotlivé kategorie spolu úzce souvisejí a navzájem se ovlivňují. Respondenty kvůli zachování anonymity označuji v této kapitole jako bratry A, B, C, D a E.

6. 1 Každodennost

Mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova

To, jak celý den vypadá, je do velké míry dáno tím, na jakou konkrétní činnost je daný řeholník zaměřený.

Bratr A: *Ale jde o to, že je to všechno podřízeno té apoštolské misijní činnosti, tomu nasazení. To znamená, že já, mám-li rytmus vysokoškolského kantora, tak to mám úplně jiného charakteru, než člověk, který tady třeba pracuje na církevním soudu. To jsou velice závažné věci. Tím pádem má zase nějaké jiné úřední hodiny, které jsou v úplně jiných rytmech, než mám program já.*

Z nasbíraných dat vyplynulo, že ráno oba respondenti vstávají v brzkých ranních hodinách a začínají den modlitbami, v sedm hodin je poté mše svatá. Následuje společná snídaně. Dále se činnost obou bratrů rozděluje. Bratr A do svého dopoledního programu před mší zařazuje také základní pohyb a četbu u kávy. Poté tráví čas na fakultě a zabývá se činností spojenou s nakladatelstvím, které funguje při Centru Aletti. Některé dny má vyhrazené na setkávání s lidmi. Bratr B se četbou a rozjímáním zabývá v době před obědem. Znovu se potom společně setkávají o půl dvanácté u oběda. Dalším styčným bodem je mše svatá ve 13 hodin. Odpoledne se bratr A opět zabývá

věcmi, které se pojí s jeho zaměřením. Bratr B se odpoledne věnuje záležitostem, které se pojí k jeho práci na církevním soudu a stará se o věci, které souvisejí se správou domu. Spát chodí řeholníci kolem 22. hodiny.

Z výpovědí respondentů lze vyvodit, že mají v rámci svého řeholního povolání prostor i pro své koníčky.

Bratr A: *A zase v 13 hodině běžně začíná cvrkot, čili řekněme od těch půl 13 do té 13 hodiny je nějaký čas, kde mohu mít třeba možnost se někde projít nebo si jít přečíst třeba noviny nebo něco podobného. (...) To mým koníčkem je třeba opravdu si něco pěkného přečíst, anebo si zahrát na klavír, na varhany atd., čili hudba (...) U mě tím, že jsem kantor, tak ta neděle je volnější.*

Bratr B: *Večer, třeba po večeri, se klidně podíváme na televizi, na zprávy, nebo i na nějaký film, když je tam něco rozumného. Nebo se dívám i na fotbal, nebo na hokej. Anebo si pouštíme na středisku, centrále, tam jak jsou studenti, nějaký film. Např. Vojna a mír v tom novém provedení, které je opravdu hodnotné, ten Bondarčuk tam hraje. Nebo si někdy zahrají na housle. Fotbal se hrával. Já už teď nemůžu, už jsem starý, ale hrával jsem s ministrantama fotbal. Sportovalo se hodně. U jezuitů se sportovalo hodně. Plavání, volejbal. Zvláště na Velehradě v noviciátě. (...) Já třeba potřebuji někoho navštívit, tak řeknu, že tady odpoledne nebudu. Když nemám přímo nic na práci, půjčím si auto a jedu třeba navštívit nějakého známého, povykládat si, něco vyřídit. Takže to nejsme zas tak... Ale nesmí to člověk dělat na úkor svých pracovních povinností. Že pak na druhý den za mnou přijdou, že nemám udělané to, nebo ono. Musím si udělat to svoje, co potřebuji.*

Stravování tvoří důležitou součást řeholního života. Řeholníci totiž stolují výhradně spolu, je to čas, kdy se všichni vidí pohromadě a společně se modlí. Tím, že jinak nejsou vázáni na společný program, je to někdy jediná doba, kdy se všichni potkají a mohou si popovídat. Řeholníci si sami nevaří, ani nemají vlastního kuchaře. Jídlo je dováženo z místní firmy, pouze v neděli si bratři sami vaří. Na jídlo do města jdou pouze při slavnostních příležitostech, jako např. v den narozenin některého z řeholníků.

Co se týká odívání, jezuité nemají předepsaný svůj vlastní řeholní hábit, musí se oblékat podle toho, co v současné době nosí diecézní kněží. Podle respondentů je to

především proto, aby nevyčnívali. V případě, že se řeholníci na svých cestách dostanou do zahraničí, musí se převléct do šatu, který je typický pro diecézní kněží v dané zemi. Jeden z řeholníků poukázal na sociologický a psychologický význam jejich oděvu.

Bratr A: *Ale tím, že třeba máme ten společný oděv, řekněme, který se převzal od těch diecézních kněží, tak se tím velice dobře vyloučí to, že ten Američan není vázán tím, že musí pořád vylepšovat ten svůj styl a zase nemá ten z té Indie komplex méněcennosti, čili to je v dobrém slova smyslu taková jako dobrá osobní konfrontace s tou realitou, že všichni jsme jaksí spojeni s jedním cílem a jedněmi záměry a že tím oděvem bychom se neměli lišit.*

Mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů

Společně se řeholníci setkávají vždy při jídle a modlitbách. Další náplň dne se u řeholníků odvíjí od aktivit a povinností každého bratra. Bratr C např. studuje na univerzitě a propojuje se u něj řeholní a studijní život. O tři čtvrtě na sedm začíná den modlitbami, chvíli před osmou se řeholníci setkávají u společné snídani. Poté se cesty bratrů rozdělují podle jejich zaměření. Respondent C dopoledne studuje. Krátce před 13. hodinou se znovu všichni setkávají na polední modlitbě v chóru. Následuje společný oběd. Poté se každý věnuje svým aktivitám. V šest hodin probíhá mše svatá a večerní chvály tzv. nešpory. O tři čtvrtě na sedm se bratři schází na večeři. Večerka je u kapucínů stanovena na 22. hodinu. Další náplň dne závisí na konkrétním dni. Např. ve středu bývají večer tzv. společné rekreace, ve čtvrtek se konají komunitní adorace, v pátek se uskutečňují setkání juniorů s magistrem.

Z výpovědí respondentů jsem se dozvěděla, že řeholníci zhruba dvakrát do roka navštěvují divadlo a kino. Při výběru představení se dbá na vysokou hodnotu díla. Zatímco bratr E za nejlepší relax považuje sport, řeholník C žádný sport neprovozuje. Respondent C se ve svém volném čase věnuje práci na zahradě, výzdobě kláštera a četbě historických knih.

I u kapucínů představuje stolování významný stmelovací prvek. Bratři stolují vždy společně. Jídelna, kde se bratři u jídla setkávají, se nazývá refektář. Z výpovědí řeholníků vyplynulo, že po dobu 13 let byl v klášteře zaměstnán kuchař, který pro bratry vařil, avšak z finančních důvodů ho byli nuceni propustit. V současnosti se jídlo dováží z místní firmy. Příležitostně se do vaření pustí bratr E. Jelikož součástí kláštera je

i rozlehlá zahrada, řeholníci si zde pěstují některé základní suroviny. Jednou za týden také udělají větší nákup potravin.

Přejděme nyní k odívání řeholníků. Všichni respondenti poukázali na symbolický význam oděvu, který má vyjadřovat zasvěcení se Bohu.

Bratr C: *No ale u nás, v našem případě, ta symbolika hábitu má být kříž. Jo, když by člověk roztáhl ruky (nasazuje si kapuci a roztahuje ruce do kříže), a tady ta kapuca, tak jakoby do tvaru toho kříže prostě. Tak náš hábit má být ve tvaru kříže. Nebo zase ta symbolika toho oblékání, oblékání se v Krista. Kristův kříž, no. A potom to cingulum, to je provaz, který vlastně máme uvázaný kolem pasu s těmi třemi uzly. To je zase symbolika těch třech slibů, to je čistě symbolika, tady ty uzly. A z tradice, tak jako ty tři sliby, tři uzly znamenají sliby chudoby, čistoty a poslušnosti. Ještě bývá růženec, to je už jako. A kdysi v minulosti sandály, a to už dneska jako samozřejmě nemožem mět, dneska jako, boty nebo tak.*

Respondent E také zmínil rozlišovací funkci hábitu.

Bratr E: *No a potom, to je znamení zasvěcení, a taky příslušnost k určitému společenství, no to se odlišuje v tom hábitu. Takže ten oděv je takový, že poznáte, jestli je to františkán nebo minorita nebo kapucín, anebo benediktin, nebo tak. Podle barvy, střihu a tak.*

Podle bratra C má řeholní hábit také své praktické výhody.

Bratr C: *Má to velkou praktickou výhodu, že pod tím člověk může mít, co chce svým způsobem. Není to vidět, nemusím řešit šatník a je to oděv jakoby společenský, se kterým můžu do divadla, před prezidenta, před papeže, prostě všude.*

6. 2 Postoj k životu

Toto téma se zaměřuje na mínění a vnitřní prožitky řeholníků. Mým cílem zde však není žádná hluboká psychoanalýza řeholníků. Chci pouze podhalit to, co

řeholníky motivuje ke vstupu do řádu, zda se cítí být v řádu spokojení a jak si myslí, že se bude jejich řád vyvíjet v budoucnosti.

Mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova

Nejprve se podívejme, co vlastně řeholníky motivuje ke vstupu do řádu. Jako hlavní činitele respondenti uváděli především hlubokou víru a vztah k Ježíši, dále zalíbení a sympatie k celkovému zaměření řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova a stylu života, který se k tomuto řádu váže.

Bratr A: *Tak jednak je to, jsem věřící člověk, osobní vztah k Ježíši. To není fráze, to je pro mě naprosto nosná věta. Jinak bych nebyl schopen věnovat se tomu, čemu se věnuji, s takovou energií. Určitě také mluví-li se o jezuitském řádu, tak je to spojení s kulturou, vzděláním, literaturou, určitým stylem života, který se mi líbí. Je to vyhraněnost.*

Pro jednoho z respondentů sehrálo velkou roli při rozhodování setkání s členem řádu Tovaryšstva Ježíšova.

Bratr B: *Maminčin bratranec byl také knězem a byl františkánem. Já jsem si vždycky říkal, kdybych byl jednou v nějakém řádu, tak půjdu k františkánům, no ale to je těžké, možná je to takové řízení Boží, člověk si nevybírám, že Pánbůh ho někde postaví. Dá mi do cesty někoho, kdo mě usměrní a já jsem byl usměrněn tady tím jezuitou, já jsem šel do jiného řádu, než jsem původně předpokládal.*

Co se týká pocitů naplnění, oba respondenti se cítí být v řádu velmi spokojení a šťastní. O tom, že by z řádu odešli, nikdy neuvažovali.

Bratr B: *Jsem spokojený. Jinak bych tady nebyl. (...) Říkám, když už jsem se jednou rozhodl, tak to je zbytečné, že bych měl nějaké nutkání.*

Jeden z respondentů poukazuje na problémy s rovnoměrným uspořádáním svého času mezi jednotlivé aktivity.

Bratr A: *Jsem velice šťastný. To ne, že to mám v popisu práce říct, ale to myslím, že dneska každý člověk má možnost si udělat různé ventily, různé dvojakosti., Může se stát,*

že pak odejde, ale musím říct, že jsem šťastný. (...) Tím mým problémem je spíše, ne otázka, jestli jsem nebo nejsem v řádu, ale to, co v tom řádu mám dělat. Nýbrž třeba trpím tím, že mám opravdu hodně svých zodpovědností. A jak ty věci lze usmířit. Jak lze usmířit fakultu s nakladatelstvím a zároveň s obrovskou klientelou lidí. To znamená, co dělat z jedné třetiny a co dělat ze dvou třetin atd. Čili toto je spíše ten způsob, jak to uspořádat, zorganizovat. Toto je pro mě věc, kterou já musím stále promýšlet a třeba i inovovat. Ale otázka toho být, či nebýt v tom řádu, to určitě ne.

Zde se zaměřím na to, jak řeholníci vidí budoucnost svého řádu, a na to, jak se dívají na inovaci pravidel. Oba respondenti se shodli na tom, že podstata a základní pravidla zůstanou a musí zůstat stejné. Podle respondenta B se mění a v budoucnu se může změnit způsob komunikace s těmi, které jako řád oslovují a také vzdělání kněží a řeholníků. Respondent A uvedl, že zatímco dříve řád působil spíše v kulturních a uměleckých sférách, dnes se činnost řádu více zaměřuje na sociální sféry. Řád podle něj musí reagovat na to, jak se vyvíjí společnost.

Bratr A: *Čili kam směřuje ta společnost, to Tovaryšstvo na to musí reagovat. Takto se bude určitě vyvíjet. A je moc důležité, aby člověk nehájil věci neudržitelné formy, které nejsou podstatné, aby člověk měl v sobě svěží schopnost aklimatizace.*

Mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů

Nyní přistupme k vnitřním prožitkům u řeholního řádu Menších bratrů kapucínů. Jako první se podívejme, co řeholníky motivuje ke vstupu do řádu. U všech respondentů se jako hlavní činitel objevovala hluboká víra, dva z respondentů také zdůraznili důležitou roli rodiny a křesťanské katolické výchovy od raného věku. Dva respondenti uvedli, že je při rozhodování ovlivnila nějaká duchovní osobnost, u řeholníka C se jednalo o kněze v jeho rodné vesnici, zatímco u řeholníka D o člena kapucínského řeholního řádu. Všichni respondenti také tvrdili, že je motivovalo volání Boží. Podle nich existují tři druhy Božího povolání: manželské, kněžské a bratrské. Toto povolání si nikdo nemůže svobodně vybrat, nýbrž každý je k určitému z nich Bohem předurčen. Jeden z respondentů byl původně členem řádu minoritů, až poté za pomoci zkušenějších bratrů a představeného rozpoznal, že si nevybral správně a přestoupil ke kapucínům. Řeholník C uvedl jako další motiv touhu sloužit Bohu, společnosti, církvi a národu.

Další motiv, který se u řeholníků objevil, byla touha žít co nejvěrněji podle ideálů sv. Františka.

Přesuňme se nyní k pocitům naplnění a spokojenosti s životem v řádu. Všichni respondenti tvrdili, že jsou v řádu spokojeni. Rovněž ale poukazovali na těžkosti, které se k řeholnímu životu vážou. Bratři zde uváděli hlavně obtížné soužití s ostatními členy.

Bratr E: *Ale potom přijdete někde, nebo v noviciátě se vás sejde třeba pět, osm kluků a každý úplně jiný. Manželku si člověk vybere, jo, většinou teda aspoň, nebo manžela, ale toho bratra si nevyberete, takže to je takový život v pokání, ten společný život.*

Co se týká možnosti vystoupení z řádu, u jednoho respondenta byly patrné náznaky určitých dřívějších pochyb.

Bratr E: *Jsou i krize. Já bych to řekl tak. Jsou i krize v tom duchovním životě, v tom řeholním životě, kdy člověka napadá všelicos. (...) Tak za těch 15 roků jsem měl pár takových okamžiků, kdy člověk zvažuje, nebo si říká: „Co tady dělám?“ nebo: „Opravdu to Bože po mně chceš?“*

Podívejme se také, jak řeholníci vidí budoucnost svého řádu. Podle mínění řeholníka C není třeba nic nového přidávat, podstatné je žít evangelium. Respondent C v souvislosti s budoucností také poukázal na předpověď, která se váže ke všem františkánským řádům.

Bratr C: *Tak krásná myšlenka je, která bych řekl, že patří k františkánům nebo tady tomu našemu, jako té rodině františkánské, že svatý František je jako jediný, svým způsobem, který dostal jako svatý od Pánaboha jistotu, že františkáni nezaniknou do konce světa, čili můžeme si hrát jako na své v jistotě, že františkáni nezaniknou do konce světa.*

Podle bratra E kapucínský řád reaguje na změny ve společnosti. Protože je však počet kapucínů v komunitě velmi malý, nevidí zde příliš velkou možnost realizace nových aktivit.

K inovaci pravidel u kapucínů dochází, jedná se zde však pouze o aktualizaci formy, ne podstaty.

Bratr D: *Inovují se pravidla. (...) Jeden bratr uvažoval, že František nejezdil na koni, tak on nebude jezdit ani autobusem, tak chodil všude pěšky. František... prostě se postil, tak on jedl kůrku. Zkušení bratři mu říkali: „Neblbni!“ To byl takový kandidát, teprve začínal, on se z toho sesypal. Ale právě proto, že nepochopil ducha. To ani po něm Bůh nechtěl, aby chodil pěšky, protože František. František žil v jeskyni, tak budu žít v jeskyni. František měsíc nejedl nebo snědl jenom takovou trošku, já ho nemůžu následovat v těch formách, já musím následovat ducha, navíc já tak silného ducha jak František nemám, tak musím vycházet ještě sám ze sebe.*

6. 3 Vztahy

Do této kategorie patří vztahy mezi bratry uvnitř řádu i vztahy bratrů s okolním světem.

Mužský řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova

Jako první rozeberme vztahy mezi řeholníky uvnitř jednoho určitého řádu. V rámci olomoucké komunity řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova žije momentálně pět lidí. Vztahy mezi řeholními bratry respondenti popisovali jako přátelské až rodinné. Respondent A zmiňuje napětí, které vzniká kvůli rozdílnému pohledu na styl stravování. Avšak nepovažuje to za nijak vážný problém. Bratři považují společné soužití za krásné, avšak někdy vcelku obtížné.

Bratr B: *A někdy opravdu to soužití je dost těžké. Jsou tu různé národy, různé povahy, takže v tom je to těžké jako, ano. Kterýsi řeholník řekl, že moje největší pokání je život ve společenství. Že musí žít s těma druhýma. Nás je tady pět, ale někde... Teď už většinou ty komunity bývají třeba tři, pět lidí. (...) Když jsem byl v Polsku, tak tam v tom domě jich bylo třeba sto. (...) Ukočírovat za prvé tolik lidí a za druhé musejí spolu vycházet. To už jsou velké komunity. Tady je nás pět, tak když si chci odpočinout, tak vyběhnu někam ven a je to. (...) To je největší nepochopení řádu, že ten kdo chce utéct ze světa, tak jde do řádu. Ono se pak mezi lidmi vykládá, že kdo chce utéct ze světa, tak jde do řádu, no to je hloupost, protože tam je ještě víc. (...) Když je v rodině, tak se může*

zašít do obýváku, pustit si televizi a všichni mi budete ukradení. V tom řádu to nejde, protože on je tam pro všechny a všem musí pomáhat, třeba potom jsou nemocní v komunitě, tak se musí o ně postarat, musí se zajistit některé věci, aby spolu mohli žít, a to není utéct ze světa, řehole. I když třeba jsou chvíle, když ten řeholník sedí, rozjímá a přemýšlí, ale potom to musí vyprodukovat vůči těm ostatním. A nejenom vůči členům řádu, ale i vůči těm osobám, které jsou mimo řád.

Jeden z řeholníků podotknul, že se řeholníci za komunismu neznali, jelikož se do řádu vstupovalo tajně a kvůli ochraně jednotlivých členů o sobě řeholníci navzájem nemohli vědět. Tato skutečnost způsobila po sametové revoluci, kdy řeholníci znovu začali žít v komunitě, problémy.

Bratr A: *Ale to pak přináší po revoluci nedobré následky, a to v tom smyslu, že když jsme se neznali z těch předchozích časů, tak pak ta psychologie toho každodenního vezdejšího života je velice obtížná, poněvadž najednou jsem zjišťoval, že to není ten ideál a tak dále, čili člověk upadl do toho stereotypu té holé reality. A tak dále. Tak jsme se museli začít teprve poznávat.*

V rámci řádu fungují tzv. domácí komunity, kde se jednou za měsíc setkávají všichni členové a probírají problémy, které jsou většinou technického zaměření. Řeší případné problémy mezi členy nebo přestupky. Pokud se stane, že některý řeholník poruší pravidla, ve většině případů je to řešeno domluvou. Pokud by se jednalo o závažnější provinění, jako třeba spáchání hříchu, předkládá se problém představenému. Probíhá zde také kontakt s ostatními jezuitskými komunitami. Představení jednotlivých komunit jezdí jednou za měsíc na provinční konzul do Prahy. Tamtéž se řeší např. chystané změny apod.

Řeholní život začíná vstupem do řádu, podívejme se tedy, jak probíhá přijímání nových členů a co musí kandidáti splňovat, aby mohli být do řádu přijati. Podle respondentů musí uchazeč o řád splňovat několik požadavků. Za prvé musí mít určité intelektuální dispozice a maturitní zkoušku. Další důležitou věcí je schopnost flexibility a mobility. Představa vhodného uchazeče respondentů také zahrnuje určitou teologickou poučenost dotyčného a předpoklad pro charisma jezuitské spirituality. Jeden z respondentů uvedl, že u uchazečů je důležitá nejen vyspělost duchovní, ale rovněž

vyspělost psychická. Co se týká rituálů, které doprovázejí přijímání nových členů, jsou spíše upozaděny.

Respondenti vypověděli, že v současnosti do řádu vstupuje poměrně málo lidí, což přičítají mimo jiné, také demografické křivce. Ohledně věku, ve kterém lidé vstupují do řádu se respondenti ve výpovědích neshodli. Zatímco jeden tvrdil, že momentálně je patrná tendence vstupovat do řádu ve vyšším věku než dříve, cca. po 30. roku života, podle druhého respondenta se tento věk naopak snižuje a lidé nyní vstupují do řádu ve věku 25 – 30 let.

Dostaňme se nyní k tomu do jaké míry jsou řády uzavřeny nebo otevřeny okolnímu světu a jak probíhá komunikace směrem ven, s lidmi mimo řád. Jezuité komunikují s lidmi mimo řád ve velké míře. Berou to jako něco úplně přirozeného a běžného Pro jezuitu, jako apoštolský řád, je setkávání se s lidmi klíčové. Jezuité jsou řádem mobilním a jsou připraveni pomáhat kdykoliv a kdekoliv. Každý z jezuitů se zabývá určitou oblastí, podle svého osobního zaměření. Jedná se například o práci se sociálně vyloučenými a slabými nebo o pedagogickou činnost na univerzitě. Sociální empatie u jezuitů je velmi silná, jeden z členů řádu dokonce žije s Romy a ze solidarity k nim přijal romské občanství. Neodmítají ani lidi, kteří nejsou členy církve.

Bratr A: *Já myslím, že my většinou komunikujeme mimo řád. A to s lidmi i různých konfesí. Teď jsem třeba měl přednášku pro padesát evangelických pastorů. Že, to je úplně běžná záležitost. Ale taky pro lidi, kteří stojí velice radikálně mimo církev. I dokonce ti, kteří slovo jezuita třeba slyší poprvé, podruhé. A přijdou s úplně jinými zájmy. To, že opravdu mají nějaké životní štrápáce a chodívají lidé, já nevím s nějakými životními otázkami. Oni si nekladou třeba hned tu otázku, jestli to je jezuita. Ale ví, že to třeba je kněz. Nebo se dozvědí, že někdo tady na fakultě učí spiritualitu. Čili to slovo jezuita pro ně třeba nemusí hrát roli.*

Díky jazykové vybavenosti jezuitů (angličtina, italština) se na ně také často obracejí cizinci, například kvůli uskutečnění sňatků zahraničních párů. U setkávání s lidmi mimo řád považují respondenti za důležité individuální rozlišování druhu komunikace s nimi. Pokud si někdo přeje být anonymní, volí se většinou písemná forma komunikace, např. přes e-mail. Dotazovaní řeholníci však dávají přednost osobnímu setkání.

Bratr A: *Ale přesto bych řekl, ve většině se jedná o osobní setkání. A je to nejpěknější. Poněvadž já mohu vnímat ten tep a ten puls v těch očích a tu reakci a pak to slovo může být autentické, nemusí být to formální.*

Na druhou stranu si však řeholníci také uvědomují, že možnosti komunikace mimo řád jsou do jisté míry omezené.

Bratr B: *Pan Ježíš hlásal evangelium, tenkrát se tomu neříkalo evangelium, také nehlásal po celém světě, až potom ty své učedníky poslal do celého světa a hlásal především v tom Izraeli, na území toho, kde žil. Toto u těch lidí je omezeno. (...) Důležité je, aby se člověk věnoval vždycky tomu soustředění, podstatně s těmi lidmi, se kterými se setkává.*

Jezuité se setkávají i s bratry z ostatních řádů a vzájemně si pomáhají, například jezuité se s dominikány chodí vzájemně vyzpovídat. Každého 2. února se také rok, co rok pořádá setkání řeholníků ze všech řeholních řádů. Podle jednoho z respondentů však byly tyto kontakty mezi různými řády častější za komunismu. Doba zde působila jako určité stmelení. Řeholníci se setkávali tajně a toužili po společenství a pocitu sounáležitosti.

Bratr B: *Čili to setkávání těch řeholníků je. Ale už si každý řád trochu prosazuje to svoje, protože už má ty možnosti jít víc navenek a už to není všechno tajné a už se tolik nestýkáme, ale vycházíme jako kamarádi. A není tam taková nějaká rivalita, že bychom jeden řád tak nějak potlačovali toho druhého. (...) Akorát se stalo, že se to uvolnilo, takže každý řád více začal opravdu kovat to svoje, by se dalo říct. Čili, víc jsou zaměstnání svými vlastními věcmi, tak bych to řekl. Před tím tak nějak toužili po nějakém tom společenství. Protože teď má každý ty svoje domy a tak dál. Tak už musejí řešit, co by v těch domech zařídili, např. školy, nějaká ta charitativní činnost. (...) Ale spíše protože jsme byli na farách, tak roztroušeni, tak jsme se alespoň v té určité oblasti rádi společně setkali.*

Řeholníci také udržují vztahy se svými původními rodinami. Bratři s nimi udržují pravidelný kontakt a vzájemně se navštěvují. Řeholník B, přestože rodinu již nemá, jezdívá často do svého rodiště za známými.

Bratr B: *Jo, jsou řády, ale to bývá většinou u těch ženských řádů, kde třeba jsem slyšel, že když tam někdo vstoupí, tak se rozloučí s rodinou a potom může třeba přijet až na pohřeb rodičů. Toto je dost tvrdé, se mi zdá. Ale u nás to není takové. I když nesmí být na nich závislý. Tak by se to dalo říct. Já jsem jezdil k bratrovi. Mně už bratr zemřel, ale k jeho rodině a bratrovi jsem jezdil pravidelně. Dvakrát, třikrát roka jsem tam u nich pobyl den, dva. Povykládali jsme. A známých mám, takových těch rodin. Třeba, když tam jedu k Uherskému Hradišti na Slovácko, jak se říká, tak vždycky tam se zastavím, tam se zastavím. Dokonce jsem kdysi vedl cimbálovou muziku. Takže se třeba zastavím u těch bývalých muzikantů a tak. Povykládám, někdy si s nimi třeba i zahraji. Takže to není zakázané. Alespoň ne u nás.*

Řeholník A podotýká, že při kontaktu s rodinou je nutné udržovat nějaký řád. Rodina musí respektovat, že ho nemůže navštívit např. když přednáší nebo zpovídá.

Z analýzy rozhovorů je patrná také úzká propojenost mezi jezuitou a zaměstnanci, kteří pracují v Centru Aletti. Řeholníci s nimi společně stolují, chodí na mše a věnují se při duchovních obnovách nejen jim, ale také jejich rodinám.

Bratr B: *No a v tom celkovém pohledu, nebo jako takhle, tady je ještě knihovna, potom centrum Aletti, no a my tady vlastně na oběd máme kolem těch 10 až 12 lidí, musí se taky zajistit, aby ti lidé se cítili jako doma. Zajišťujeme i vlastně pro ně, jsou tu také zaměstnanci. I když to patří vlastně pod centrum Aletti, ale celé je to také dílo. (...) Já bych tady taky podotkl, že tady v Olomouci, tady u nás, je to tak, že my máme hodně zaměstnanců, ale oni mají také svoje rodiny, čili my nemůžeme říct, 2 paní jsou v knihovně, tak budeme se věnovat těm paním, ale my se musíme věnovat celé té jejich rodině.*

Mužský řeholní řád Menších bratrů kapucínů

Co se týká vztahů, které mají bratři mezi sebou navzájem, byly respondenty nejčastěji přirovnávány k vztahům rodinným.

Bratr C: *My bychom měli být a máme být a snažíme se o to být jako taková rodina. Je to někdy tak náročné, protože každý jiná povaha, každý má jiný názor, každý jaksí byl*

jinak vychovaný, z jiného prostředí. Někdy, to je samozřejmě pochopitelně, zvláště někdy mezi chlapama to zaskřípe nebo tak. (...) Ale v principu, podstatnější je, vždycky by mělo zvítězit to, že jsme jeden druhému bratrem, než že bychom měli být jako na sebe..., to by ani nešlo, jakože tu nějaké nenávisti, nebo nepřátelství. Samozřejmě, někdo ti jako je víc sympatický, někdo měň, jo. K někomu máš bližší vztah, že ti prostě pasuje nebo někdo je takový, jako fakt náročný s ním ten život. Ale ten ideál by měl být pro všechny stejný a což bych řekl, že je základ toho společenství, toho života a na tom to jako stojí jo, ten život v Bohu, s ním, v něm a s bratry. Jinak by to nebylo možné. To bychom se pozabíjeli všichni.

Jednou za týden mají bratři tzv. společnou rekreaci, kdy se bratři nemodlí, ale užívají si navzájem své společnosti. Náplní mohou být např. společenské hry nebo sledování filmu.

Bratr D: *Máme třeba jednu povinnou rekreaci ve středu, dřív to bylo třeba za mě, když jsem byl junior, každý den. Jakoby jsme byli společně. Neřešili jsme pracovní věci, jeli jsme..., já nevím, nemodlili jsme se společně, ale byli jsme mezi sebou, aby se projevila ta přirozenost. Když je člověk introvert, tak by chtěl utéct. Jo, ale prostě potom nepatří do našeho řádu, protože vlastně my jsme ti, kteří by se měli učit žít spolu.*

Z výpovědí bratrů také vyplynulo, že v jejich životě hraje důležitou roli slib poslušnosti.

Bratr E: *To jo, to jo, pan Ježíš byl poslušný, tak my musíme taky být. Já myslím, že ta poslušnost tam hraje velkou roli. Podřídít se, vlastně zříct se své vůle, svého názoru. To dneska ve světě moc neletí.*

O bratry se stará představený klášteru. Představený rozhoduje o všech důležitých věcech a řeholníci ho musí poslouchat. Bratr C roli představeného přirovnal k moderátorovi. Bratři junioři mají nad sebou také magistra juniorů. Pokud někdo s výše postaveným nesouhlasí, je zde možný dialog. Avšak ten kdo je výše, má vždy poslední slovo. V případě vážné záležitosti je na neuposlechnutí představeného pohlíženo jako na hřích.

U kapucínů se neklade důraz na slavení narozenin a svátků. Větší oslavy se pořádají pouze u kulatin. Také se slaví řádové svátky. Tím jsou myšleny svátky světců, podle kterých jednotliví řeholníci přijali svá řeholní jména.

V olomouckém klášteře žije v současnosti 7 řeholníků. O tom, zda bude kandidát na řeholníka do řádu přijat, rozhoduje u kapucínů tzv. definitorium. Uchazeč o vstup do řádu musí podle respondentů splňovat minimální věk 18 let a být jak fyzicky, tak psychicky zdravý. Co se týká fyzického zdraví, hodnotí se míra závažnosti. Člověk, který chce vstoupit musí také žít aktivním duchovním životem

Bratr C: *Nejsme tady jako zaopatřovací ústav, jo, si spousta lidí myslí, když má jako... tak, že v klášteře se o něho postará. Tak to prostě není, to sem ani relativně člověk nemůže jít nějak nemocný, třeba jako hlavně psychicky. Neříkám, třeba jako někomu chybí prst, tak jako to není problém, ale hlavně, protože tady ten život je náročný, jo, to není jednoduché. Takže tady být s nějakým chudákem, který má takové problémy, je těžké jak pro něho, tak pro tu společnost, no. Takže ty základní předpoklady jsou dejme tomu úplně jasné. Člověk jinak zdravý musí být, no.*

V řeholním řádu Menších bratrů kapucínů doprovází přijímání nových členů rituál zvaný obláčka. Při tomto aktu přijímá nováček řeholní jméno a je oblékán v řeholní hábit.

Bratr C: *Takový rituál, jako pomáhá oblékat třeba buď starší bratr nebo ten mistr... nebo určitý kněz toho mladého začínajícího řeholníka obléká do toho nového šatu... a přijímá nové jméno. Tam je ta symbolika podstatně duchovní samozřejmě, jasně i to vnějškové je pěkné. Ale ta podstata je duchovní samozřejmě. (...) Jaksi to symbolické zřeknutí se starého já a oblékání nového člověka, tam je ta symbolika toho šatu a toho nového jména zase jako symbolika nového člověka, zrození nového člověka.*

Podle respondentů v současné době vstupuje do řádu méně lidí. Dva bratři označili za možnou příčinu morální rozpad společnosti. Respondent C uvedl, že tento jev souvisí také s demografickým vývojem obyvatelstva a situací v České republice, kdy zde za doby komunismu kláštery na několik let zanikly a řeholní život téměř zmizel z povědomí. Řeholníci se shodli na tom, že se věk lidí, kteří nyní vstupují do kapucínského řádu zvyšuje.

Bratr E: *Každopádně mně přijde, že v poslední době je to v pokročilejším věku. Že je to spíš výjimka, když někdo přijde po maturitě nebo tak. A dneska už ani takový kluk nevydrží. Dneska už se doporučuje, aby měl nějakou zkušenost, aby byl někde zaměstnaný, aby trošku víc poznal, co je život, aby se musel trošku sám o sebe postarat, aby to nebral jako nějaký další internát.*

Nyní přejdeme k tomu do jaké míry je kapucínský klášter otevřený či uzavřený okolnímu světu a jak probíhá celková komunikace s lidmi mimo řád. Řeholní řád Menších bratrů kapucínů je zaměřený na misijní činnost a chudobu, bratři žijí v chudobě a soucítí se sociálně slabými, nemocnými a ostatními lidmi, kteří jsou vyřazeni ze společnosti. Každý bratr se zaměřuje na činnost podle svého zaměření. Kapucínský klášter také slouží jako oblíbené zpovědní místo.

Bratr C: *Řekl bych snaha o ten, o to žít s lidem, jo, ale ne ani tak nevynikat od těch lidí, ale být pro ně jako v té službě, no prostě, že ti lidé jakoby budou potřebovat tady ty věci. Otázka je jako nakolik, ale být jako právě pro ně, no proto jo, mít tu možnost, že ten kostel je otevřený, ta možnost toho určitého zpovědního místa, jo že to třeba někde ti kněží jako nestíhají jo, jakože tam je zpověď třeba jen půl hodiny před tou mší svatou a div ten kněz stíhá nestíhá a u nás de facto je ten chrám otevřený pořád a ta zpověď je tady jakoby de facto celodenní možnost té zpovědi v určitém tom místě, klášteře, toho místa no.*

Bratr D: *Ale měla by být především pro ty slabé, pro ty nejmenší, nemocné a tak dále. Samozřejmě když tady to je, to neznamená, že prostě nejsme pro všechny. (...) My jsme takoví spontánní. Prostě někdo přijde a je tu chaos největší.*

Všichni respondenti se ve výpovědích shodují na tom, že nejdůležitější je osobní forma komunikace s lidmi. Prostřednictvím tohoto kontaktu se snaží především obracet lidi na víru.

Bratr D: *Třeba v současné době si myslím, že, ale to je takový můj subjektivní pohled třeba na to, že je třeba vyjít mezi lidi, taková ta evangelizace. Prostě jít mezi nevěřící a vlastně jakýmsi způsobem je orientovat na Boha.*

Bratr C: *Já si myslím, že to je určitě podstatné dneska, člověk dnes jako nemůže čekat, já nevím v kostele a dobře, jako je to jedna z možností, ale dneska je důležité vyjít i jaksi ven, když to tak řeknu nebo dát o sobě vědět.*

Řeholníci se také zapojují do organizace interfratniškánských setkání mládeže, které každoročně probíhá na Cvilíně. Zde se řeholníci po celý týden věnují mládeži a snaží se jim přiblížit Boha. Dále jezdí bratři na tzv. lidové misie. Zde řeholníci provádí 3 až 4 dny duchovní obnovu určité farnosti.

Pro respondenty je také důležitá prezentace řádu prostřednictvím různých médií.

Bratr C: *To si jako myslím, že je důležité ten internet, ty naše stránky, to si myslím, že máme, neříkám úplně jako nej-extra, ale myslím si, že jsou jako kvalitní na ty možnosti třeba jaké máme.(...) Ale tak samozřejmě potom je to jako, když je potřeba, tak byli jsme už několikrát, tady je ten Proglas rádio, tady v našem klášteře má stanici regionální, studio teda. No a tam jsme kolikrát taky zvaní na určité témata nebo když nás pozve na určitý pořad. Tak to je možná prezentace no, třeba v rádiu, no takhle. Pak ty knížky, no a tak v televizi ani tak moc ne. Byl o nás natočen dokument, to jo, dva roky zpátky, natočila ho Česká televize postupně.*

Řeholník D však upozornil na to, že obraz v médiích může velmi zkreslovat, a proto je nejdůležitější kontakt osobní.

Bratr D: *Má zkušenost hovoří prostě být s těma lidma. Jak budu s člověkem, jako já jezdím do lázní, že, takže jsem s lidma, kteří jsou nějak omezení, se stařečkama důchodového věku, jo, takovou partyju jsme tam měli, byli fajn, jo. Vnímám jsem, jak jsou lidé averzní vůči církvi. Lidé si myslí, že církvi jde o moc a o majetek. To bylo zajímavé, tak jsme se o tom bavili. Ted'ka ty restituce, že jde o moc a o majetek. A ted'ka, tak jsem je přerušil: „Tak dívejte se, já jsem kněz, já jsem představitel církve. Myslíte, že mně jde o majetek a o moc?“ „Néé, néé, tak jsme to nemysleli. Neber to tak osobně.“ Jo, takže když to není až to osobní setkání, tak je to prostě taková argumentace, že člověk v těch médiích něco řekne, ale člověk to jakoby zpracuje, kdežto tam se s někým potkává na živo. (...) Ale dejme tomu kardinál Dominik Duka prostě, on je silný, taková ta reprezentace, tak člověk má takový argument, tak by měl vypadat jak*

asketik. Když se s ním setkám a vidím, jaký je v osobním kontaktu, tak mi přestane vadit, že je prostě silný. Toto bych, řekl, že někdy je..., proto si myslím, že jít navenek znamená, že se se mnou lidi setkají. A zajímavé je, že třeba v těch lázních se nepotkávám s lidma, kteří by se nade mnou pohoršovali. Že by plivali kolem mě, nebo by mi nadali, že ta církev. Já pro ně představuju tu církev. Že by mohli. Ale často jsem se setkal spíš s takovou uctivostí až respektem. A když tam byla nějaká manda, kterou tam dovedl ten můj kolega, který tam se mnou spal, kteří tam přišli s takovou bandou a ta měla takové sprosté vtipy a oni ji sami okřikovali, aniž jsem já musel něco říkat. Jak oni sami vnímali tady to. Oni vnímají, že ten kněz je vzdělaný. Že jim něco říkám do života a vidí, že v tom je pravda a vnímají, že mám přehled.

Jeden z respondentů také zdůraznil důležitost prezentace kulturního bohatství, které kapucíni světu přinesli. K této prezentaci zde dochází např. formou Noci kostelů.

Bratr C: *Nebo třeba tady, kolikrát se mi stane, nebo mě třeba zajímá ta historie, tak kolikrát tady třeba jsou různé prohlídky kostela, kláštera. Kde já můžu k těm lidem promluvit, nejenom třeba o té historii, ale třeba i o tom, že to dneska funguje. Což mám tedy velmi rád, když tady chodí za mnou lidi, když tady můžu mluvit o tom nebo při Noci kostelů, která je teďko jakoby každý rok bývá, tam je určitá prezentace toho řádu a nástěnky mám zpracované o té historii, ale i o tom dnešku.*

Kapucíni se stýkají také se svou původní rodinou. Jednak bratry navštěvují příbuzní v klášteře a jednak jezdí řeholníci za rodinou. Tomuto kontaktu respondenti přikládali velký význam.

Bratr E: *To je normální. Já si myslím, že u nás se i klade důraz na ty rodinné vztahy. Že bratři říkají, že pokud jsou funkční vztahy s rodinou, tak budou funkční vztahy i mezi spolubratry. Že to o něčem svědčí. Není to o tom, že by nám to nějak bránilo v tom duchovním životě, v té modlitbě. Nemá to být samozřejmě nezdravé, že by tam člověk musel jezdit s prádlem za maminkou, ať mu vypere. Že by si to nebyl schopný sám vyprat třeba, ale takový normální, na úrovni, že dvakrát, jednou za dva, tři měsíce, že se uvidíme, tak to mi nepřijde takové jako divné. Takže tam není problém v tom.*

Řeholníci udržují kontakt také s kapucíny z ostatních klášterů. Jednou za 1 až 2 roky se koná setkání všech bratří z provincie. Tomuto setkání se říká rohožková kapitula, tato událost funguje především jako povzbuzení pro bratry. Jednou za rok se organizují tzv. interfrantiškánské exercicie, kde se schází k duchovní obnově všechny františkánské řády. Podle respondenta E se také jednou povedlo uspořádat setkání laiků ze všech františkánských řádů. Rovněž se zde slaví den zasvěceného života 2. února. Kapucíni komunikují také s ženskou větví kapucínského řádu, kapucíni je jezdí zpovídat a pomáhají jim se správou kostela.

Z výpovědi řeholníka E je patrné, že udržuje přátelské vztahy také s lidmi mimo řád.

Bratr E: *Může to být posezení s přáteli třeba. Mám třeba přátele nebo kamarády, kteří nejsou přímo jako řeholníci, takže tam ta komunikace taky určitá je nějaká.*

6. 4 Komparační analýza

Dílčím cílem mého výzkumu je zjistit, zda se od sebe nějak současný způsob života v mužském řeholním řádu Tovaryšstva Ježíšova od způsobu života v mužském řeholním řádu Menších bratrů kapucínů odlišuje. V případě, že ano, jakým způsobem a v jaké míře? Tato analýza proběhla porovnáním jednotlivých výsledků z výzkumu, které byly představeny v předchozí kapitole.

Jak u řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova, tak u řeholního řádu Menších bratrů kapucínů se náplň dne odvíjí od zaměření či funkce dotyčného řeholníka. V případě obou řádů představuje společné jídlo a modlitby hlavní spojovací prvek. Často je to jediná doba, kdy se bratři společně setkávají. Především to platí u jezuitů, kde není povinnost společné chórové modlitby. Zatímco jezuité jsou řádem spíše mobilním a výsadkářským, kapucíni se více vážou na místo svého kláštera a mají více společných aktivit. Jak u kapucínů, tak u jezuitů, mají bratři prostor pro realizaci svých zájmových činností.

Obědy oba řády řeší formou dovážení jídla z místních firem. Co se týká odívání, můžeme mezi řády najít velké rozdíly. Jezuité nemají předepsaný řeholní oděv, musí se odívat tak, jak se v dané zemi oblékají diecézní kněží. Jejich snahou je nevyčínat. U kapucínů má jejich řeholní oděv silnou symbolickou a rozlišovací funkci. Tento oděv se téměř nemění od založení řádu, zatímco u jezuitů se oděv přizpůsobuje místu a době.

Podívejme se nyní na důvody, které bratry přivedly k rozhodnutí vydat se cestou řeholníka. U všech se jednalo v první řadě o hlubokou víru. V případě obou řádů se také jako důležitý činitel objevovalo setkání s konkrétní duchovní osobností. Většinou se jednalo o člena řádu, v případě kapucínů se vyskytla také postava faráře. Oproti kapucínům jezuité za motiv označovali sympatie se způsobem života, který se k jejich řeholnímu řádu váže. Kapucíni považovali za významný činitel také fakt, že byli od útlého věku křesťansky vychováváni a vedeni. Jako další motivy kapucíni jmenovali touhu sloužit církvi, národu a společnosti a poslechnutí Božího volání.

Ohledně pocitů naplnění a spokojenosti v řádu vyplynulo, že bratři z obou řádů se cítí být šťastní a život v řeholním řádu je naplňuje. Mezi výpověďmi respondentů z řeholního řádu Menších bratrů kapucínů se objevily jisté náznaky dřívějších pochybností a úvah o vystoupení z řádu. Bratři z obou řádů se shodovali v názoru, že nejtěžší je na řeholním životě soužití s ostatními bratry. Jeden respondent z řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova uváděl také problémy s organizováním vlastního času.

Co se týká názorů na vývoj řeholních řádů v budoucnosti, kapucíni spíše žádné možnosti změny neočekávali, kdežto jezuité poukazovali na důležitost reagování na aktuální společenskou situaci a zmiňovali např. eventualitu vývoje formy komunikace s lidmi mimo řád.

Kapucíni i jezuité se shodovali v tom, že podstata ani základní pravidla řeholního řádu měnit nelze, avšak k inovacím méně závažných a formálních věcí dochází.

Velikost olomouckých komunit je u obou řádů přibližně stejná, u jezuitů je to pět členů, u kapucínů o dva více. Stejně jako u kapucínů, tak i u jezuitů jsou vztahy mezi jednotlivými bratry považovány především za rodinné. V řeholním řádu Menších bratrů kapucínů je oproti řeholnímu řádu Tovaryšstva Ježíšova znatelně větší důraz na vztahy formální, na bratřích je vyžadována absolutní poslušnost představenému, i když je zde možnost dialogu.

Podívejme se nyní na přijímání nových členů. Zatímco členové řeholního řádu Menších bratrů kapucínů zmiňovali jako hlavní podmínky pro vstup do řádu fyzické a duševní zdraví, jezuité spíše kladli požadavky na intelektuální vyspělost a flexibilitu uchazeče. Jak v řeholním řádu Menších bratrů kapucínů, tak v řeholnímu řádu Tovaryšstva Ježíšova se po kandidátech na vstup do řádu přirozeně vyžaduje hluboká víra a aktivní duchovní život. V každém z řádů doprovází přijímání nových členů určité rituály. U kapucínů se tomuto rituálu říká obláčka. Tento rituál má především

symbolický význam, nový řeholník při tomto aktu přijímá řeholní jméno a řeholní hábit. Oproti tomu u jezuitů jsou rituály upozaďovány. Jak u kapucínů, tak u jezuitů vstupuje v současné době do řádu méně lidí, což řeholníci připisují mimo jiné demografickému vývoji obyvatelstva v ČR. Podle kapucínů zde hraje roli také morální rozpad společnosti. Co se týká věků nově vstupujících, kapucíni tvrdili, že se průměrný věk zvyšuje. Členové řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova se v této věci úplně neshodovali, avšak většinou zmiňovali věk okolo 30 let.

Jak jezuité, tak kapucíni udržují v hojné míře kontakt s lidmi mimo řád. Každý bratr se zabývá konkrétní činností, jejíž obsah je především zaměřen na práci s lidmi. Ať už se jedná např. o práci na církevním soudu či vyučování na univerzitě u jezuitů nebo např. o sociální pomoc nebo výchovu juniorů u kapucínů. U obou řádů byla také preferována osobní forma komunikace s lidmi. Rovněž se v obou případech udržují kontakty s ostatními řeholníky, a to i z jiných řeholních řádů. Bratři z obou řádů se také vyjadřovali o důležitosti prezentace řádu. U kapucínů se objevila také částečná nedůvěra k médiím ohledně možného zkreslování informací. V případě obou řádů bratři udržují kontakty se svou původní rodinou a na tyto vztahy je pokládán vcelku velký důraz. Podle pohledu jezuitů je i v komunikaci s rodinou nutno dodržovat určitý řád.

Závěr

Cílem této práce bylo poznat a analyzovat způsob života v mužských řeholních řádech Tovaryšstva Ježíšova a Menších bratrů kapucínů. Práci jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a empirickou. V teoretické části jsem se snažila nalézt základy, na kterých jednotlivé řeholní řády stojí. Zajímalo mě, z čeho řeholníci ve svém životě vychází. Nejprve jsem se snažila vyjádřit celkový charakter každého z řádů. Dále jsem se zabývala osobnostmi světců, díky kterým byly oba řády založeny. Krátce jsem rozebírala také historii jednotlivých řádů. Dalším tématem byla františkánská a ignaciánská spiritualita. Nakonec jsem popisovala řehole, podle kterých se život v obou řeholních řádech řídí.

Do současného života vybraných mužských řeholních řádů jsem se snažila proniknout realizací vlastního výzkumu. Sběr dat jsem prováděla pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsem uskutečnila s celkem pěti řeholníky. Z toho u tří respondentů se jednalo o členy mužského řeholního řádu Menších bratrů kapucínů a dva byli členové mužského řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova.

Analýzou nasbíraných dat jsem zjistila, jak vypadá den v životě řeholníka v jednotlivých řeholních řádech. Dále jsem poodhalila motivy, které řeholníky vedou k volbě řeholního života. Také se díky analýze vyjevilo, jak řeholníci hodnotí svůj vlastní život v řádu a jak vidí svůj řád v budoucnosti. Z výpovědí respondentů jsem také vyvodila jaké vztahy mezi řeholníky existují. Zjistila jsem jednak, jak vypadají vztahy mezi řeholníky navzájem a jednak, jaké vztahy fungují mezi řeholníky a lidmi, kteří stojí mimo řád. Srovnáním výsledků z realizovaného výzkumu, které jsem pomocí analýzy získala, jsem došla k závěru, že přesto, že jsou si řády navzájem podobné, můžeme zde nalézt také diametrální odlišnosti.

Základem, na kterém oba řeholní řády stojí, je především život zasvěcený Bohu, hluboká víra a touha šíření evangelia mezi lidmi. Náplň dne se u oboru řádů odvíjí od zaměření jednotlivých řeholníků. V případě jezuitů se jednalo např. o studium na univerzitě nebo práci na církevním soudu, zatímco u kapucínů se objevovala práce se sociálně znevýhodněnými a studium. Stejně jako u kapucínů, tak i u jezuitů tvoří stolování a modlitby spojovací prvek mezi řeholníky. Tyto činnosti jsou u obou řádů prováděny zásadně společně. Velké rozdíly můžeme pozorovat např. u odívání řeholníků. Zatímco jezuité se snaží nevyčnívat a vlastní řeholní hábit v podstatě nemají,

kapucíni naopak zdůrazňují symbolickou a rozlišovací funkci jejich řeholního hábitu, který je stále stejný už od založení řádu.

Co se týká motivace řeholníků ke vstupu do řádu, jednalo se u obou řádů v první řadě o bezvýhradnou víru v Boha, také se v případě obou řádů objevovala motivace konkrétní duchovní osobou. V dalších motivech se však již řeholníci rozcházel. Pro jezuitu hrály roli celkově sympatie se zaměřením řádu, kdežto kapucíni jmenovali jako motiv touhu sloužit církvi a společnosti. Ohledně pocitů naplnění se bratři z obou řádů vyjadřovali, že se cítí být velmi šťastní. V případě kapucínů se daly vyzorovat jisté náznaky pochyb. V názorech na budoucnost řádu zaznívalo u obou řádů nejčastěji, že lze měnit pouze věci formální, avšak podstata a základní pravidla musí zůstat stejná. U řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova byla znatelná o něco větší potřeba reagovat na současnou společenskou situaci, než u řeholního řádu Menších bratrů kapucínů.

Vztahy, které existují mezi řeholníky navzájem, byly u obou řádů označeny jako rodinné. Oproti jezuitům, dbají kapucíni více na prvek poslušnosti vůči představenému. Dále se výpovědi respondentů dosti odlišovaly v případě rituálů, které se vážou k přijímání nových členů. U kapucínů přijímání provází rituál zvaný obláčka, při kterém nováček přijímá nové jméno a řeholní hábit. Naopak u jezuitů se rituály navenek nijak neprezentují. Spíše jsou přesouvány do pozadí. Co se týká požadavků na kandidáta do řeholního řádu, objevila se zde přirozeně víra v Boha a aktivní duchovní život. V dalších požadavcích se však rozcházel. Zatímco jezuité vyžadovali po uchazečích intelektuální vlastnosti, kapucínům spíše záleželo na fyzickém a duchovním zdraví. Jako důvod snižujícího se počtu nových uchazečů, uváděli bratři demografický vývoj společnosti. Oproti jezuitům zmiňovali kapucíni také morální rozpad společnosti. Jak řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova, tak řeholní řád Menších bratrů kapucínů komunikaci s lidmi mimo řád přímo vyžaduje. Tento kontakt se u každého z bratrů odvozuje od jeho konkrétního zaměření. Bratři z obou řádů preferují kontakt osobní. V obou řádech je také považováno za důležité, udržovat vztahy s původní rodinou řeholníků.

Úmysl zabývat se právě tímto tématem vznikl také proto, že se jedná o vcelku neprobádanou oblast vědeckého zájmu. Doufám, že jsem svou prací poskytla možnost nahlédnout do současného života řeholních bratrů, a že jsem otevřela potenciální prostor k prohlubování těchto poznatků.

Seznam použitých zdrojů

ALTRICHTER, Michal, ed. *Jezuité v historickém přehledu*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. 61 s. ISBN 80-86045-83-8

BUBEN, Milan. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*. III. Díl/ I. Svazek. *Žebravé řády*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 471 s. ISBN 80-7277-088

CARGNONI, Costanzo, ed. *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 455 s. ISBN 978-80-7195-025-7

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 374 s. ISBN 80-718-4141-2

FIORES, de Stefano, GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1295 s. ISBN 80-719-2338-9

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

HREŠANOVÁ, Ema. *Kultury dvou porodnic: etnografická studie*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2008. 216 s. ISBN 978-807-0437-490

HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 319 s. ISBN 80-719-2222-6

CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský: volné zpracování životopisu sv. Františka z Assisi podle P. Bonaventury J. Wilhelma*. 1. vyd. Brno: Konvent minoritů, 2009. 182 s. ISBN 978-80-903395-3-8

JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991. 173 s. ISBN 80-852-4511-6

- KIECHLE, Stefan. *Jezuité*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 93 s. ISBN 978-80-247-3913-7
- KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2006. 245 s. ISBN 80-862-6384-3
- KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 149 s. ISBN 80-711-3061-3
- LONSDALE, David. *Oči k vidění, uši k slyšení: úvod do ignaciánské spirituality*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 226 s. ISBN 80-719-2795-3
- LOYOLY, Ignác (z Loyoly). ZAJÍCOVÁ, Lenka, ed. *Poutník: vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. 155 s. ISBN 80-86045-80-3
- LUKÁŠOVÁ, Růžena. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 174 s. ISBN 80-247-0648-2
- MATĚJKA, Miroslav. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. 117 s. ISBN 80-860-4530-7
- MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. Svazek I. A-O. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1
- MIKULÁŠEK, František. *Jezuité kdysi a dnes*. 1. vyd. Praha: Societas, 1994. 57 s
- RAHNER, Karl. *Rozjímání podle Exercicií sv. Ignáce*. 1. vyd. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma 2001. 280 s. ISBN 80-860-4563-3
- RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. 543 s. ISBN 80-860-4597-8

SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 152 s. ISBN 80-719-2779-1

STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-858-3460-X

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

ZUBERT, Bronisław W. *Řeholní právo.: Instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. 411 s

Historie jezuitů v Olomouci. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/rezidence/?rezidence>

Charakteristika řádu. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/charakteristika.php>

Internetová encyklopedie humanitních oborů. [online]. 2007 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/>

Saracen. Encyklopedia britannica [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/523863/Saracen>

Spiritualita. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/26-spiritualita>

Kdo jsme. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/spiritualita.php>

QUAGLIO, A a G FRIGO. *Katechizmus zasvěceného života*. In: Kongregace sester těšitelék božského srdce Ježíšova [online]. 2012 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.sestrytesitelky.eu/files/archive2/35-katechizmus.pdf>

Řehole. Internetová encyklopedie humanitních oborů [online]. 2007 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/rehole/>

Řehole. Provincie kapucínů v ČR [online]. 2012 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/27-rehole>

Světcí. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=12>

Životopis sv. Františka z Assisi. Institut františkánských studií [online]. 2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.frantiskanstvi.cz/zivotopis.htm>

Rozhovor s řeholníkem A. vedla Lucie Kalčáková, Olomouc, 14. 2. 2013

Rozhovor s řeholníkem B. vedla Lucie Kalčáková, Olomouc, 11. 3. 2013

Rozhovor s řeholníkem C. vedla Lucie Kalčáková, Olomouc, 13. 2. 2013

Rozhovor s řeholníkem D. vedla Lucie Kalčáková, Olomouc, 13. 2. 2013

Rozhovor s řeholníkem E. vedla Lucie Kalčáková, Olomouc, 13. 2. 2013